

ZGODOVINA IN TEORIJA GLEDALIŠČA IN FILMA

UČNI NAČRT

IME PREDMETA: zgodovina in teorija gledališča in filma

Izobraževalni program umetniške gimnazije - smer gledališče in film

obvezni predmet (420 ur)

maturitetni standard (420 ur)

PRIPRAVILA PREDMETNA KURIKULARNA KOMISIJA V SESTAVI:

Nina Ostan, Zavod RS za šolstvo; Urška Mlakar, Gimnazija Nova Gorica; Katja Peršak Hajdinjak, Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer; Maja Šorli, Srednja vzgojiteljska šola, gimnazija in umetniška gimnazija Ljubljana; mag. Ciril Oberstar, Srednja vzgojiteljska šola, gimnazija in umetniška gimnazija Ljubljana; dr. Andrej Šprah, Slovenska kinoteka; Kristina Kamaladevi Mihelj, Gimnazija Nova Gorica; Mojca Dimec, Srednja vzgojiteljska šola, gimnazija in umetniška gimnazija Ljubljana; Samanta Kobal, Gimnazija Nova Gorica; Andrej Jus, Srednja vzgojiteljska šola, gimnazija in umetniška gimnazija Ljubljana; Igor Sviderski, Gimnazija Nova Gorica; Maja Delak, Srednja vzgojiteljska šola, gimnazija in umetniška gimnazija Ljubljana; Barbara Krajnc Avdić, Srednja vzgojiteljska šola, gimnazija in umetniška gimnazija Ljubljana; mag. Jernej Jakelj, Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer; Jernej Kastelec, Gimnazija Nova Gorica; Ludvik Rogan, Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer; Darko Sinko, Srednja vzgojiteljska šola, gimnazija in umetniška gimnazija Ljubljana; Vid Hajnšek, Srednja vzgojiteljska šola, gimnazija in umetniška gimnazija Ljubljana; dr. Tomaž Toporišič, Univerza v Ljubljani, Akademija za gledališče, radio, film in televizijo; dr. Klemen Dvornik, Univerza v Ljubljani, Akademija za gledališče, radio, film in televizijo; dr. Rok Andres, Šentjakobsko gledališče Ljubljana; mag. Ana Čigon, magistrica umetnosti; Predanič Matjaž, Srednja vzgojiteljska šola, gimnazija in umetniška gimnazija Ljubljana

JEZIKOVNI PREGLED: Mojca Blažej Cirej

OBLIKOVANJE: neAGENCIJA, digitalne preobrazbe, Katja Pirc, s. p.

IZDALA: Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje in Zavod RS za šolstvo

ZA MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE: dr. Vinko Logaj

ZA ZAVOD RS ZA ŠOLSTVO: Jasna Rojc

Ljubljana, 2025

SPLETNA IZDAJA

DOSTOPNO NA POVEZAVI:

https://eportal.mss.edus.si/msswww/datoteke/ucni_nacrti/2026/un-zgodovina-in-teorija-gledalisca-in-filma_um_gf.pdf

Katalogni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

[COBISS.SI](#)-ID [261312515](#)

ISBN 978-961-03-1309-0 (Zavod RS za šolstvo, PDF)

Strokovni svet RS za splošno izobraževanje je na svoji 247. seji, dne 16. 10. 2025, določil učni načrt zgodovina in teorija gledališča in filma za izobraževalni program umetniške gimnazije, smer gledališče in film.

PRIZNANJE AVTORSTVA – NEKOMERCIALNO – DELJENJE POD ENAKIMI POGOJI

Prenova izobraževalnih programov s prenovijo ključnih programskih dokumentov (kurikuluma za vrtnice, učnih načrtov ter katalogov znanj)

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE

KAKO SE ZNAJTI?

TIPIČNE STRANI

V dokumentu je za dijakinje in dižake, učiteljice in učitelje ipd. uporabljena moška slovnična oblika, ki velja enakovredno za oba spola.

Tema sporoča vsebinski okvir ali okvir predmetnospecifičnih zmožnosti, povezanih s cilji oz. skupinami ciljev: teme so predmetno specifične in lahko vključujejo vsebinske sklope in dejavnosti ter razvijajo veščine, zmožnosti in koncepte, ki naj bi jih dijaki izgrajevali in razvijali v procesu učenja.

Vrsta teme:
Obvezno
Izbirno
Maturitetno

Opis teme zajema ključne poudarke oz. koncepte kot okvir skupinam ciljev.

Dodatna pojasnila za temo lahko vsebujejo razlago o zasnovi teme, usmeritve in/ali navodila, ki se nanašajo na vsebino, vrsto teme, členitev teme, poimenovanje, trajanje, dejavnosti, izvedbo aktivnosti, učne pripomočke ... oz. karkoli, kar je pomembno za to temo.

IME TEME

OBVEZNO

OPIS TEME

Em fugiaspiduci sitet ut etur, in conest dipsum eosa nonsequam volorum, ommolor aut desequi duciist estrunda volorest, sandeni maximin uscillab il magnam quiam quo con explacc ullaccum alisi quidell igendam, in reptu dolupta volor sam, ut hilit laut faccumqui omnim ut doluptur, quam consequ atibus dolo dignate mporehent qui tem nonseque por aliquisimust que volestrum esed quibusdae milla conserf ernate dentiat.

Ma vellaut quatio rporrore voluptae cus et illent harum doluptatur, et quas molorporia doluptatis molum rae nos event, inullit incimaiozem fugiandantis et fugitisque maion ped quo odi beatur, sequi ilisqui ipidel escim reprat.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Ullatur sequo qui ut vellenderio. Re exceseq uiatur aturem eos millandio totaquis alibus iume voluptatia quis aut quamust iosant prestius, ut ommodigendis doluptaes dersped moluptae. Harum a volupta tiatur, ne veles quia voluptatia similic tatesequam, seque ventio. Hendis erum quissequo quist que con nulparum ut quuntemos et repro quod ma nimusa sae vellaut eum ulpari velent voluptu rempor a de omnimax impellu ptatiaecusa ducipsae aut evelles temolup tincil imporia simped et endes eum et molum que laborerat voluptiurem nempori bustio explabo rionsenet evenimin nis ex eum voluptam consed que volupid eliquibus, tetusda ntusam ellis ut archill uptiore rundiae nimusdam vel enit, optibea quiaspelitem lam alit re, omnis ab il mo dolupti connihi tionsequiam eicia dolo intur accusci musdaecatet faccatur? Sinctet latiam facescipsa

Ceria pa iumquam, exernam quaspsit dit eaquasit, omnis quis aut apitassum coribusda invenih icatia qui aperorum qui ut re perumquaeepd quame moditatum ipient veligna tessint iaessum, optamus, testi sediasped moluptatem aperiam aut quodips usciate veribus.

Mi, asit volupta tuscil int aspel illit atur, eum idenist iorrum alit, nim re illitas ma nimi, iusciisita dolorrum volorepedio core, consequam quae. De nossiti officillate

Z oznako **SC** so označeni ključni cilji posameznih področij skupnih ciljev. Številčni zapis pri oznaki skupnih ciljev se navezuje na preglednico s skupnimi cilji.

Z oznako **O** so označeni obvezni cilji.

Z ležečim tiskom in oznako **I** so označeni izbirni cilji.

S krepko označenim besedilom so izpostavljeni **minimalni standardi znanja**.

Z ležečim besedilom so označeni izbirni standardi oz. standardi znanja, ki izhajajo iz izbirnih ciljev.

Dodatne pisave in oznake pri standardih so opredeljene v obvezujočih navodilih za učitelja (npr. podčrtani, M, PTI itd.)

IME SKUPINE CILJEV

CILJI

- O:** Et plabo. Nam eum fuga. Et explat. Xerro et aut que nihicia doloribus, velisci tatur
I: *Que ommodic aboribust, tesequae nimaionseni arum audit minusda dolum, si venimil itatat. Estinve litatem ut adit quid qui.* **SC** (2.2.2.1)
- I:** *Quia voluptatur aut od minverum, quas ilis et mint, eature rehenit magnatur aut exceaquam reiunt et omnis nobit vero excepel in nimagnam quat officiam que plaborpore ne culpa eum dolore aut aspicias sanihil moditam re pelias ne veri reperferes solosores dolorum, quidit ad qui dolorerun.*
O: Ibus nis auda vendio venis saperum atem quiant aut pre comniscia num at is quoditi ne estinve litatem venis saperum atem quiant. **SC** (1.3.4.2 | 2.1.1.1 | 2.1.2.1 | 2.2.1.1 | 2.2.1.2 | 3.1.3.1 | 5.1.2.1)

STANDARDI ZNANJA

- Dijak
- » Obisquamet faccab incium repenam id quist plita nume con nonectem sit volentis etur sanda de velictorrum quasimus mo mi.
 - » Icillabo. Bor as plibusc ipidesequat latia cuptatu repeliam.
 - » **Et ommo commolo ratatur saepedit essunt que parit, expelliquam rem simos con es est volorum quae. Aximintios et faccae. Inciet, ommolo con commoluptas aut vidusci enient.**
 - » **Ut fuga. Nemperum fuga.**
 - » Ma vellaut quatio rporrore voluptae cus et illent harum doluptatur, et quas
 - » Omnim ut doluptur, quam consequ.
 - » *Obisquamet faccab incium repenam id quist plita nume con nonectem sit volentis etur sanda de velictorrum quasimus mo mi.*
 - » *Icillabo. Bor as plibusc ipidesequat latia cuptatu repeliam.*
 - » Et ommo commolo ratatur saepedit essunt que parit, expelliquam rem simos con es est volorum quae. Aximintios et faccae. Inciet, ommolo con commoluptas aut vidusci enient.
 - » *Ut fuga. Nemperum fuga.*

TERMINI:

☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint	☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint
☐ veligna tessint	☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint	

Pojmi, ki jih dijak mora poznati oz. razumeti (in/ali znati smiselno uporabljati), lahko pa so navedeni tudi priporočeni pojmi. Nabor (strokovnih) terminov zaokrožuje in dopolnjuje posamezno temo, predstavlja pa informacijo učitelju pri načrtovanju vzgojno-izobraževalnega dela. Namenjen je navedbi terminologije, ki jo na področju določene teme v določenem obdobju izobraževalne vertikale usvojijo dijaki.

VIRI IN LITERATURA PO POGLAVJIH

Viri in literatura,
ki so vključeni v
posamezno temo.

NASLOV TEME

- » Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Morbi eget ante eget ante hendrerit convallis vitae et purus. Donec euismod dolor sed neque condimentum, at sodales enim interdum. <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>

NASLOV SKUPINE CILJEV

- » Etiam, M. (2019). Eget laoreet ipsum. Nulla facilisi.
- » Parum, V. (2025). Sequi blaboreet quosam. Seque cus.
- » Morbi P. (2007). Sed ac arcu id velit facilisis aliquet. Nec tincidunt.
- » Eget O. (2010). Vestibulum vitae massa eget orci condimentum fringilla a ac turpis. Nulla et tempus nunc, vitae scelerisque tellus. Sed in tempus mi, a aliquet quam. Integer ut euismod eros, vel pretium mi. Maecenas sollicitudin.
- » Nunc N. (2023). Morbi suscipit ante quis viverra sollicitudin. Aenean ultricies.
- » Nunc N., Ante A., Sem S. (2015). Nullam congue eleifend magna in venenatis. Ut consectetur quis magna vitae sodales. Morbi placerat: <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>
- » Sed A. (2024). Ut aliquet aliquam urna eget laoreet. Fusce hendrerit dolor id mauris convallis, at accumsan lectus fermentum. Nunc bibendum quam et nibh elementum consectetur.

NASLOV SKUPINE CILJEV

- » Vestibulum vitae massa eget orci condimentum fringilla, <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>
- » Nunc F.: Vivamus quis tortor et ipsum tempor laoreet id quis nunc. Phasellus quis sagittis ligula.
- » Redaktion, 2018. Morbi placerat: <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>

Viri in literatura, ki so vključeni
v posamezno skupino ciljev.

Hiperpovezava
do zunanjega vira

KAKO SE ZNAJTI?

STRUKTURA UČNEGA NAČRTA

KAZALO

OPREDELITEV PREDMETA..... 9

Namen predmeta..... 9

Temeljna vodila predmeta 10

Obvezujoča navodila za učitelje 10

TEME, CILJI, STANDARDI ZNANJA..... 11

ANTIČNO GLEDALIŠČE 12

Grško antično gledališče 12

Rimsko antično gledališče 14

SREDNJEVEŠKO GLEDALIŠČE 15

RENEŠANČNO GLEDALIŠČE 17

KLASICISTIČNO IN ROMANTIČNO GLEDALIŠČE .. 19

ZAČETKI SLOVENSKEGA GLEDALIŠČA 21

GLEDALIŠČE IN DRAMATIKA V ČASU REALIZMA, NATURALIZMA IN SIMBOLIZMA 23

DRAMATIKA IVANA CANKARJA 25

GLEDALIŠČE IN DRAMATIKA V 20. STOLETJU 27

GLEDALIŠČE V NOvem TISOČLETJU 29

REFLEKSIIJA IN ANALIZA GLEDALIŠKIH UPRIZORITEV 31

SPLOŠNA DOLOČILA FILMA..... 33

OSNOVE FILMSKEGA USTVARJANJA..... 35

FILMSKA IZRAZNA SREDSTVA 37

FILMSKA PRIPOVED 39

FILMSKA OBDOBJA – NEMI IN ZVOČNI FILM 41

STUDIJSKI, ZVEZDNIŠKI IN ŽANRSKI SISTEM 43

FILMSKA GIBANJA 45

FILM IN DRUŽBA..... 48

SPREJEMANJE FILMA 50

SODOBNA FILMSKA PRODUKCIJA IN DISTRIBUCIJA 52

VIRI IN LITERATURA PO POGLAVJIH..... 54

Antično gledališče 54

Srednjeveško gledališče 54

Renesančno gledališče 54

Klasicistično in romantično gledališče 54

Začetki slovenskega gledališča 55

Gledališče in dramatika v času realizma,
naturalizma in simbolizma 55

Dramatika Ivana Cankarja 55

Gledališče in dramatika v 20. stoletju 56

Gledališče v novem tisočletju 56

Refleksija in analiza gledaliških uprizoritev .. 57

Splošna določila filma 57

Osnove filmskega ustvarjanja..... 58

Filmska izrazna sredstva..... 59

Filmska pripoved..... 60

Filmska obdobja – nemi in zvočni film..... 60

Studijski, zvezdniški in žanrski sistem 60

Filmska gibanja 61

Film in družba 61

Sprejemanje filma..... 62

Sodobna filmska produkcija in distribucija ... 62

PRILOGE 63

OPREDELITEV PREDMETA

NAMEN PREDMETA

Zgodovina in teorija gledališča in filma kot temeljni predmet gledališke in filmske smeri umetniške gimnazije dijake seznaja s tradicionalno in sodobno, slovensko in tujo teoretično mislijo o fenomenih gledališča in filma ter z izbranimi dramskimi, gledališkimi in filmskimi umetninami, s časom in prostorom njihovega nastanka, z njihovimi avtorji, pa tudi z recepcijo in kritičnimi refleksijami. V povezavi z drugimi predmeti in delavnicami dijaki poglobljajo razumevanje zgodovinskega razvoja, pojavnih oblik in vrst gledaliških in filmskih umetnin. Predmet spodbuja razvijanje lastnega kritičnega metajezika in zmožnosti poglobljene refleksije ob soočanju z različnimi vrstami dramatike, gledaliških in scenskih konkretizacij ter filmskih del. Tako pridobijo temeljna znanja, razvijejo kognitivne in emocionalne sposobnosti ter realizirajo umetniške ambicije. Pridobljena vedenja, zmožnosti in spretnosti so pomembni gradniki osebnostnega razvoja ter dobrodošla osnova nadaljnjega študija.

Sklop zgodovina in teorija gledališča si prizadeva ustvariti ustrezne pogoje za pridobivanje znanja s področja gledališke ustvarjalnosti, spodbujanje aktivnega občinstva in razvijanje pozitivnega odnosa do gledališča kot kulturne dobrine. Gledališče omogoča poglobljeno razumevanje lastne kulture, hkrati pa tudi pridobivanje medkulturnih kompetenc. Učitelji se morajo zavedati, da dijaki že ob vstopu v šolo prinašajo določene izkušnje in zavest o gledališki umetnosti. Zato je pri načrtovanju predmeta smiselno povezati zgodovinske vidike in teoretično znanje z obstoječim znanjem dijakov ter jih usmerjati v razvijanje gledališko specifičnega mišljenja, ki dopolnjuje razumevanje pomena gledališča v preteklosti in sodobni kulturi ter družbi.

Zgodovina in teorija filma predstavlja predmetno področje, ki opredeljuje vlogo in pomen kinematografske ustvarjalnosti kot ene osrednjih oblik raziskovanja razvoja naše izkušnje sveta in oblikovanja mnenja o njegovih bistvenih stvareh. Predmet dijake sistematično seznaja z osnovnimi dejavniki filmske produkcije v ključnih komponentah njenega nastajanja, izražanja, razvoja, sprejemanja in vplivanja tako na ravni odnosa do posameznika kakor v širših družbenih okoliščinah. Njegov osnovni namen je vzpostavljanje filmske kulture, ki postaja nepogrešljiv gradnik globlje kulturne osveščenosti, kritične družbene zavesti in splošne razgledanosti. V času, ko je medijsko posredovano avdiovizualno doživetje in doživljanje sveta postalo prevladujoča oblika sporazumevanja, se je okrepila vloga filma kot dejavnika, ki z razvejanim spektrom ustvarjalnih določil, pojavnih oblik in estetskih pristopov omogoča oziroma olajšuje medsebojno komunikacijo in razumevanje.

TEMELJNA VODILA PREDMETA

Zaradi kompleksnosti gledališke ustvarjalnosti je priporočljiv kombiniran pristop z osnovami teatrološke in dramaturške analize gledališkega znakovnega sistema, kakor tudi zgodovinskih poudarkov in razvojnih smernic gledališča. Pomembno je tudi preučevanje različnih zvrsti in oblik gledališča, kot so drama, komedija, tragedija, eksperimentalno gledališče in postdramsko gledališče, kar dijakom omogoča globlje razumevanje družbene in kulturne vloge gledališča.

Predmetno področje omogoča razvijanje kompetenc za analizo, interpretacijo gledaliških del in samostojno zagovarjanje lastnih pogledov in idej ob soočanju z mnenji sošolcev. Pri izbiri gledaliških primerov je pomembno izbrati dela, ki dijake nagovarjajo in spodbudijo h kritičnemu odzivanju. Dela, ki odpirajo kompleksna vprašanja, motivirajo dijake k poglobljenemu razmišljanju in razvijanju sposobnosti za prepoznavanje družbenih problemov. Tako se krepi njihova zmožnost kritičnega presojanja ter občutljivost za družbeno pravičnost, sočutje in solidarnost.

Predmetno področje zgodovina in teorija filma vzpostavlja ustrezne pogoje za pridobivanje znanj s področja filmske ustvarjalnosti, za spodbujanje aktivnega gledalstva in razvijanje pozitivnega odnosa do kinematografije kot kulturne dobrine, ki omogoča poglobljeno razumevanje lastne kulture in pridobivanje medkulturnih kompetenc. Učitelji, ki so pri izbiri filmskega gradiva ter pri odločitvah za učne metode, pristope in oblike pouka avtonomni, se morajo zavedati, da dijaki premorejo določeno predhodno poznavanje filmske ustvarjalnosti. Zato se je pri načrtovanju smiselno usmerjati k povezovanju zgodovinskih vidikov in teoretičnega znanja o nosilnih filmskih vrstah (igrani, dokumentarni, animirani in eksperimentalni film) ter konstruktivnemu predstavljanju njihovih razlik z obstoječim vedenjem dijakov. Ob tem je pomembno spodbujati občutljivosti za razvoj in usvajanje filmsko specifičnega razmišljanja, ki konstruktivno dopolnjuje zavedanje pomena kinematografije v širšem spektru humanistične razgledanosti.

OBVEZUJOČA NAVODILA ZA UČITELJE

Pri poučevanju predmetnega področja je ključna celovitost doživetja gledališke predstave. Zato stremimo k obisku gledaliških predstav v živo in v celoti. Gledališče najbolj zaživi v svojem avtentičnem prostoru – na odru. Za obravnavo gledaliških in dramskih del je priporočljiv problemski pristop, v katerem dijaki prevzamejo vlogo raziskovalcev. S soočenjem z izbranimi problemi samostojno raziskujejo dejavnike gledališke izkušnje ter jih primerjajo s svojimi lastnimi in ob tem razvijajo še lastno interpretacijo.

Za filmsko področje je ključna predpostavka celovitosti filmske izkušnje. Zato si ob predvajanju in analizi filmskih odlomkov prizadevajmo tudi za ogled filmov v celoti. Pri pouku so zato primerni zlasti kratkometražni filmi. Nepogrešljiv dejavnik celovitega razumevanja in doživljanja filma je pristna izkušnja ogleda v kinodvorani v organizaciji šole. Dijake obenem spodbujamo tudi k samostojnemu spremljanju različnih vrst filmov v ustreznih pogojih (kino, filmski klub ali krožek ipd.).

TEME, CILJI, STANDARDI ZNANJA

ANTIČNO GLEDALIŠČE

OBVEZNO

OPIS TEME

Zametke gledališča najdemo že v mitologijah in obrednih praksah prvobitnih skupnosti še pred vznikom grške dramatike. Antično gledališče se je razvilo v grški kulturi in je bilo tesno povezano z verskimi obredi, zlasti s kultom boga Dioniza. Začetki segajo v 6. stoletje pr. n. š., ko so se oblikovale prve oblike dramatike – tragedija, komedija in satirska igra. Gledališče je bilo ključni del javnega življenja in je omogočalo izražanje kolektivne identitete in refleksijo o moralnih, političnih ter filozofskih vprašanjih.

V Atenah, zibelki antične dramatike, je bil zlati vek gledališča povezan z blaginjo in razcvetom demokracije v 5. stoletju pr. n. š. Država je podpirala gledališko dejavnost, saj je financirala festivale, imenovane dionizije, na katerih so se odvijale gledališke uprizoritve. Gledališča, kot je znamenito Dionizovo gledališče v Atenah, so bila velikanska odprta prizorišča, zgrajena na pobočjih, kar je omogočalo akustično odličnost in dostopnost velikemu številu gledalcev.

Grška tragedija je obravnavala usodo in tragične junake, ki so se soočali z neizogibnimi konflikti med posameznikovimi željami in božjimi zakoni. Avtorji, kot so Ajshil, Sofoklej in Evripid, so prispevali k razvoju tragedije z raziskovanjem človekovega značaja in usode. Komedija, ki jo je mojstrsko oblikoval Aristofan, pa je pogosto prevpraševala družbene norme in politike s satiro in humorjem.

Rimsko gledališče, ki je sledilo grškemu, je prevzelo veliko značilnosti svojega predhodnika, a dodalo elemente spektakla in širše dostopnosti. Medtem ko je grško gledališče izpostavljalo filozofske in moralne teme, so rimske igre vključevale več zabave in glasbe, ob tem pa so bile še vizualno privlačne. Avtorji, kot sta Plavt in Terencij ter pred njima grški Menander, so razvijali komedijo z bolj vsakdanjimi temami in živahnim dialogom.

GRŠKO ANTIČNO GLEDALIŠČE

CILJI

Dijak:

○: raziskuje in spoznava antično kulturo in gledališče, umetniške zvrsti ter njihova izrazna sredstva (besedilo, prostor in scenografija, vloge, telo, glasba) v zgodovinskem in kulturnem kontekstu antike;

SC (1.3.2.1)

○: ob branju odlomkov Aristotelove Poetike spoznava značilnosti grške tragedije;

○: bere različna antična dramska besedila, jih razume, poglobljeno analizira in kritično vrednoti ter ob tem razvija osebno prožnost in radovednost;

SC (3.1.4.1)

I: ob branju in analizi gledaliških del razvija občutljivost za moralna vprašanja ter sposobnosti, da o njih razmišlja skupaj z drugimi ter kritično vrednoti dejanja dramskih oseb iz izbranih del;

SC (1.2.2.2)

O: raziskuje strukturne značilnosti obredov in kritično oceni povezanost lastnih vrednot in vrednot družbe v antičnem in sodobnem kontekstu.

SC (2.1.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » predstavi izvor grškega gledališča in takratni način uprizarjanja ter ob slikovni ponazoritvi navede njegove sestavne dele;
- » razloži osnovne značilnosti tragedije po Aristotelu in jih utemelji v izbranih antičnih dramskih besedilih;
- » povzame vsebino obravnavanega antičnega dramskega dela in ga razčleni. Ob branju odlomkov antičnih dram prepozna in poimenuje njihove dramske in gledališke kvalitete ter jih kritično ovrednoti;
- » pri branju in analiziranju klasične tragedije se odziva na moralno-etične motive, se opredeli do njih in jih poveže s sodobnim družbenim dogajanjem;
- » poznavanje strukturnih značilnosti antičnih obredov dokaže na primerih sodobnih obredov, iz katerih sklepa o vrednotah družbe.

TERMINI

- tragedija ◦ ditiramb ◦ dionizije ◦ zbor ◦ teatron ◦ orkestra ◦ parodos ◦ skene ◦ geranos ◦ koreg
- dramski trikotnik ◦ analitična drama ◦ sintetična drama ◦ zaviralni moment ◦ peripetija ◦ teihoskopija
- feminizem ◦ mimezis ◦ katarza ◦ satirska igra ◦ anagnorisis ◦ drama

RIMSKO ANTIČNO GLEDALIŠČE

CILJI

Dijak:

O: raziskuje in spozna rimsko kulturo in gledališče, umetniške zvrsti (predvsem komedijo), glavne predstavnike ter njihova izrazna sredstva, predvsem uprizoritveni prostor, v zgodovinskem in kulturnem kontekstu antike;

SC (1.3.2.1)

O: bere, dramaturško analizira in kritično vrednoti starorimsko komedijo ter ob tem razvija osebno prožnost in radovednost;

SC (3.1.4.1)

O: kritično presoja informacije, poglede in potrebe o učinku komedije, pri čemer upošteva različne poglede, pogojene z osebnim, s socialnim in kulturnim ozadjem;

SC (2.2.2.1)

I: *poustvarja komične situacije iz rimskih besedil ter uporablja znanje in izkušnje za ustvarjanje sodobnih tipov komike.*

SC (5.1.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» predstavi značilnosti rimskega gledališča in takratni način uprizarjanja;

» ob branju izbranih odlomkov starorimske komedije povzame njeno vsebino, jo razčleni in uporabi temeljne pojme, povezane z rimsko komedijo. Ob tem prepozna in poimenuje dramske in gledališke oz. uprizoritvene kakovosti besedila ter jih kritično ovrednoti;

» primerja dramska in gledališka izrazna sredstva v tragediji in komediji;

» *poustvari komično situacijo ali katerega od elementov starorimske komedije (npr. argumentum).*

TERMINI

- komedija ◦ stara komedija ◦ nova komedija ◦ rimske igre ◦ mim ◦ pantomima ◦ atelana ◦ stalni liki
- argumentum ◦ prolog ◦ govoreča imena ◦ generična imena ◦ notranje didaskalije ◦ besedna komika
- situacijska komika

SREDNJEVEŠKO GLEDALIŠČE

OBVEZNO

OPIS TEME

Srednjeveško gledališče je nastajalo v obdobju, ko so življenje v Evropi zaznamovali fevdalizem, krščanstvo in cerkvena avtoriteta. Po zatonu antičnega gledališča v zahodnem delu rimskega imperija se je gledališka umetnost razvijala v drugačnem kontekstu, pogosto v tesni povezavi z verskimi obredi in moralno-vzgojnimi cilji. V 10. stoletju so se začeli pojavljati prvi zametki srednjeveške dramatike v obliki liturgičnih iger, ki so jih izvajali v cerkvah. Te igre so bile del bogoslužja in so želele ponazoriti pomembne prizore iz Svetega pisma, kot so Kristusovo rojstvo, smrt in vstajenje. Postopoma so liturgične igre presegle cerkvene prostore in se razvile v misterije, ki so jih izvajale cehovske skupnosti na javnih trgih. Misteriji so uprizarjali celotno biblično zgodbo, od stvarjenja sveta do sodnega dne, ter so pogosto trajali več dni.

Poleg misterijev so bile priljubljene tudi moralitete in mirakli. Moralitete so bile alegorične igre, ki so prikazovale boj med dobrim in zlim, mirakli pa so obravnavali življenje svetnikov. Ti žanri so imeli jasno didaktično naravo, saj so poudarjali verske in moralne vrednote, gledališče pa je delovalo kot učinkovit medij za prenos verskih in moralnih sporočil. Cerkvena avtoriteta je dolgo nadzorovala vsebino in izvedbo uprizoritev, vendar so z razvojem mest in cehov tudi laiki pridobili pomembnejšo vlogo v gledaliških dejavnostih. Iz tega obdobja izhajajo tudi prve oblike komedije, ki so pogosto vključevale satiro na račun vsakdanjega življenja in družbene hierarhije (npr. *Burka o jezičnem dohtarju*). Jezik v uprizoritvah je iz latinščine prešel v ljudske jezike, kar je gledališču omogočilo, da se je približalo ljudstvu, ki je lažje doumelo sporočilnost videnega.

CILJI

Dijak:

○: raziskuje in spozna srednjeveško gledališče, glavne vrednote obdobja, umetniške zvrsti ter njihova izrazna sredstva v zgodovinskem in kulturnem kontekstu srednjega veka;

SC (1.3.2.1)

○: spozna srednjeveške gledališke prakse in bere, dramaturško razčlenjuje ter kritično vrednoti izbrana srednjeveška besedila, pri čemer razvija osebno prožnost in radovednost.

SC (3.1.4.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

predstavi srednjeveško gledališče, ga umesti v družbeno-zgodovinske okvire srednjega veka ter razlikuje med ljudskimi in cerkvenimi oblikami gledališča;

ob primerih srednjeveških dramskih besedil predstavi značilnosti cerkvenih oblik gledališča in njihovega uprizarjanja;

povzame vsebino srednjeveške burke in jo razčleni, ob čemer navede značilnosti burke ali farse in jih zna prepoznati v aktualnih gledaliških uprizoritvah;

pri branju raznovrstnih srednjeveških dramskih besedil analizira njihove moralno-etične kvalitete in se opredeli do njih.

TERMINI

◦ liturgična drama ◦ misterij ◦ mirakel ◦ moraliteta ◦ pasijon ◦ burka ◦ farsa ◦ telesna komika

RENEŠANČNO GLEDALIŠČE

OBVEZNO

OPIS TEME

Renesančno gledališče se je razvijalo v 15. in 16. stoletju, ko je Evropa doživljala kulturno, družbeno in intelektualno prenovu. Navdihnjena z antično umetnostjo in filozofijo je renesansa poudarjala človekov individualizem, racionalnost in estetsko dovršenost. To obdobje je prineslo preporod gledališča, ki se je iz srednjeveškega verskega okvirja preoblikovalo v svetovljansko umetniško obliko. Pri tem je imel pomembno vlogo tudi gospodarski razvoj. Začetek kapitalizma, rast trgovine in razvoj izobraževanja so omogočili nastanek meščanskega razreda, ki je bil pomemben podpornik gledališča. Obenem je reformacija v nekaterih delih Evrope vplivala na sekularizacijo umetnosti, kar je ustvarilo prostor za teme, ki niso bile izključno verske.

Za književnost tega obdobja je značilno, da vključuje vrnitev k antičnim idealom in oblikam, a z novim poudarkom na človekovih čustvih, moralnih dilemah in vsakdanjem življenju. Na gledaliških odrih sta svoje mesto ponovno dobili tragedija in komedija. V Italiji se je razvilo dvorno gledališče, hkrati pa je *commedia dell'arte* prinesla živahno improvizacijsko obliko komedije, ki je temeljila na tipskih likih in situacijskih zapletih. V Angliji je William Shakespeare dosegel vrhunec dramatike s svojimi deli, kot so *Hamlet*, *Romeo in Julija* ter *Kralj Lear*, ki raziskujejo univerzalne teme ljubezni, oblasti in usode. V Španiji je Lope de Vega zaslužen za razcvet nacionalne baročne dramatike.

Renesančno gledališče je prineslo tudi arhitekturne in tehnične inovacije. Zasnova gledaliških stavb, kot je Shakespearov Globe, je omogočila boljšo interakcijo med igralci in občinstvom. Ob tem pa sta razvoj scenografije in uporaba perspektive obogatila vizualno doživetje predstav.

CILJI

Dijak:

O: raziskuje in spoznava angleško ter italijansko gledališče, umetniške zvrsti in njihova izrazna sredstva v zgodovinskem ter kulturnem kontekstu renesanse;

SC (1.3.2.1)

O: bere, dramaturško razčlenjuje in kritično vrednoti izbrana renesančna dramska besedila. V njih prepozna moralne dileme in razvija občutljivost za moralna vprašanja;

SC (1.2.2.2)

I: pridobljena teoretična znanja uporabi pri poustvarjanju ali ustvarjanju izvirnih komičnih prizorov in prepozna priložnosti za aktivno uporabo pridobljenega znanja v novih situacijah.

SC (5.3.5.3)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » ob slikovnem gradivu predstavi angleško in italijansko renesančno gledališče ter značilnosti takratnih uprizoritvenih praks;
- » na podlagi slikovnih virov primerja različne vrste odrov: grškega, rimskega, srednjeveškega in elizabetinskega ter predstavi razvoj gledališkega uprizarjanja skozi različna obdobja;
- » predstavi temeljne značilnosti commedie dell'arte in poimenuje njene stalne like;
- » povzame vsebino obravnavanega renesančnega dramskega dela in ga dramaturško razčleni. Ob branju izbranih odlomkov prepozna in poimenuje njihove dramske in gledališke oz. uprizoritvene kakovosti ter jih kritično ovrednoti;
- » uprizori stalne like commedie dell'arte in v skupini ustvari komične situacije.

TERMINI

- commedia dell'arte ◦ stalni liki ◦ perspektivična scena ◦ mišelovka ◦ elizabetinsko gledališče (Globe)

KLASICISTIČNO IN ROMANTIČNO GLEDALIŠČE

OBVEZNO

OPIS TEME

Klasicizem se je razvil v 17. stoletju v Franciji in je temeljil na antični umetnosti in kulturi. Na razvoj klasicistične umetnosti so vplivale še takratne družbene razmere, ki so temeljile na absolutizmu francoskih kraljev, centralizaciji oblasti, težnjah k disciplini in redu, krepitvi cerkvene avtoritete, poudarjanju razuma in Descartovem racionalizmu. Klasicistična književnost je sledila strogim pravilom in razumski disciplini, odklanjala pretirano čustvovanje in individualizem ter nasprotovala baročnemu slogu. S tem obdobjem je novejša evropska dramatika doživela enega od svojih vrhov. Dramatiki so pri snovanju dramskih besedil na temelju Aristotelove *Poetike* (delno neupravičeno) sledili pravilu trojne enotnosti: enotnost dogajanja, kraja in časa. Z uresničevanjem tega načela so dosegli večjo razumsko verjetnost. Jezik in slog besedil sta jasna in razločna. Klasicistično tragedijo sta ustvarila Corneille in Racine, komedija pa je vrh dosegla z Molièrjem. Njegovo ustvarjanje je podpiral tudi francoski kralj Ludvik XIV., ki je bil kot strasten plesalec zaslužen za razvoj baleta in opere na svojem dvoru.

V nemškem prostoru sta viharništvo in weimarska klasika vplivala na predromantično ter romantično gledališče. Viharništvo je ob koncu 18. stoletja v nasprotju z razsvetljskim poudarjanjem razuma zagovarjalo ustvarjalnost na osnovi čustev. Predstavnika weimarske klasike, Schiller in Goethe, pa sta v svoja dramska dela poleg antičnih in klasicističnih oblik ter motivov vpeljala še predromantične ideje. Tako so bila zoper razsvetljsko naravnost postavljena viharčna čustva, strasti in volja genialnih posameznikov, ki so se upirali ustaljenemu družbeno-političnemu redu.

CILJI

Dijak:

🕒: raziskuje in spozna kulturo in umetnost, umetniške zvrsti ter njihova izrazna sredstva v zgodovinskem in kulturnem kontekstu vladanja Ludvika XIV.;

SC (1.3.2.1)

🕒: bere, dramaturško razčlenjuje in kritično vrednoti klasicistično komedijo ter ob tem razvija osebno prožnost in radovednost;

SC (3.1.4.1)

🕒: ob motivih svetohlinstva (hipokrizije), manipulacije in patriarhalne avtoritarnosti razvija občutljivost za moralna vprašanja ter sposobnost, da o njih razmišlja z vrstniki;

SC (1.2.2.2)

I: ob ogledu digitalnega gradiva analizira in kritično vrednoti verodostojnost ter zanesljivost podatkov, informacij in digitalnih vsebin, povezanih z razvojem baleta in opere na dvoru Ludvika XIV., ter presoja njegov vpliv na razvoj profesionalnega plesa, ki postane uradno priznana umetniška zvrst (ustanovitev prve Akademije za ples);

SC (4.1.2.1)

I: v digitalnih okoljih išče podatke, informacije in vsebine o viharštvu ter romantični dramatik in jih analizira;

SC (4.1.1.1)

I: bere različna dramska besedila iz obdobja viharštvu ali romantike, jih dramaturško razčlenjuje in kritično vrednoti ter ob tem razvija osebno prožnost in radovednost.

SC (3.1.4.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » predstavi značilnosti klasicistične dramatike in takratnih uprizoritvenih praks;
- » povzame vsebino klasicistične komedije in jo dramaturško razčleni ter ob branju odlomkov prepozna in poimenuje njene dramske in gledališke oz. uprizoritvene kakovosti ter jih kritično ovrednoti;
- » ob branju odlomkov različnih klasicističnih komedij presodi in ovrednoti moralno-etične vidike dejanj dramskih oseb;
- » opiše razvoj baleta in opere na dvoru Ludvika XIV. ter ovrednoti pomen dosežkov tega obdobja za razvoj sodobnega plesa;
- » predstavi značilnosti viharške in romantične dramatike;
- » v prebranih odlomkih viharških ali romantičnih dramskih del analizira njihove dramske in gledališke oz. uprizoritvene kvalitete ter presoja njihove moralno-etične vidike.

TERMINI

- viharštvo
- dramska pesnitev
- pravilno trojne dramske enotnosti / pravilo treh enotnosti

ZAČETKI SLOVENSKEGA GLEDALIŠČA

OBVEZNO

OPIS TEME

Začetki slovenskega gledališča segajo v srednji vek, ko so nastajale preproste oblike gledališča. Misteriji, mirakli in moralitete so predstavljali in posredovali verske vsebine množicam vernikov in preraščali v spektakle. Zaprti cerkveni prostor se je postopoma razširil v prizorišča na prostem, vsebine so z medigrami počasi postajale posvetne. V obdobju protestantizma so se z gledališčem kratek čas ukvarjali na odru ljubljanske stanovske šole. Pri vzpostavljanju gledališča na Slovenskem je imelo zelo pomembno vlogo ljubljansko jezuitsko gledališče. Tako so v obdobju baroka svoj vzpon doživljale umetnost, znanost in filozofija. Gledališče, ki je bilo tesno povezano z vero, so razvijali tudi kapucini. Najbolj znano dramsko besedilo tega časa je Škofjeloški pasijon.

Ob nemških in latinskih verskih igrh se je razvijalo tudi posvetno gledališče, ki je temeljilo na gostovanjih potujočih gledaliških skupin iz nemškega kulturnega prostora in Italije. S pojavom razsvetljenstva, ki v ospredje postavlja razum in posameznika, človekove pravice, ločitev Cerkve od države in odpravo tlačanstva, se je gledališče dokončno izvilo iz objema sakralnega. Člani Zoisovega krožka so poskrbeli za razvoj slovenske literature in zvrstnosti slovenskega knjižnega jezika. Z Vodnikom in Linhartom se je razvijal umetniški jezik poezije, proze in dramatike, ob njem pa še publicistični in strokovni jezik. Linhart je kot prvi slovenski dramatik postavil temelje odrski slovenščini, ki je z uprizoritvijo Županove Micke zaživela na odru Stanovskega gledališča v Ljubljani.

CILJI

Dijak:

O: raziskuje kulturo in umetnost ter začetke in razvoj slovenskega gledališča v zgodovinskem in kulturnem kontekstu slovenskega razsvetljenstva;

SC (1.3.2.1)

O: bere, dramaturško razčlenjuje in kritično vrednoti izbrano Linhartovo dramsko besedilo. Ob razsvetljenskih idejah v izbranem dramskem besedilu razvija občutljivost za moralna vprašanja ter sposobnosti, da o njih razmišlja z vrstniki;

SC (1.2.2.2)

I: spoznava značilnosti prve uprizoritve Županove Micke v Stanovskem gledališču in raziskuje vlogo Dramatičnega društva in Stanovskega gledališča v Ljubljani pri uprizarjanju prve slovenske komedije;

SC (5.1.2.1)

I: ob branju Škofjeloškega pasijona raziskuje slovensko kulturno dediščino in gledališka izrazna sredstva v zgodovinskem in kulturnem kontekstu verskih iger ter procesij;

SC (1.3.2.1)

I: ob ogledu Škofjeloškega pasijona presoja pomen ohranjanja slovenske kulturne dediščine.

SC (2.2.1.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

predstavi začetke slovenskega gledališča in dogajanje poveže z razsvetljskim gibanjem na Slovenskem;

povzame vsebino izbrane Linhartove komedije in jo razčleni, pri čemer uporabi temeljne dramaturške pojme, povezane z notranjo zgradbo. V prebranih odlomkih prepozna in poimenuje dramske in gledališke oz. uprizoritvene kakovosti ter jih kritično ovrednoti;

presodi moralno-etične vidike izbrane komedije in se opredeli do moralnih vprašanj;

predstavi delovanje Dramatičnega društva in Stanovskega gledališča v Ljubljani ter njuno vlogo pri uprizoritvi prve slovenske komedije;

navede osnovne značilnosti uprizarjanja Škofjeloškega pasijona ter ovrednoti kulturni in gledališki pomen njegovega sodobnega uprizarjanja.

TERMINI

◦ posvetno ◦ razsvetljenska dramatika ◦ razsvetljenska komedija ◦ režijska knjiga

GLEDALIŠČE IN DRAMATIKA V ČASU REALIZMA, NATURALIZMA IN SIMBOLIZMA

OBVEZNO

OPIS TEME

Realizem, naturalizem in simbolizem so umetnostne smeri z različnimi estetskimi in ideološkimi poudarki, ki so privedle do pomembnih sprememb v evropskem gledališču in dramatiki. Medtem ko sta realizem in naturalizem iskala resnico v objektivnem in materialnem svetu, je simbolizem iskal globlje, duhovne in abstraktne resnice. Gibanja so odsevala družbene spremembe 19. in zgodnjega 20. stoletja ter postavila temelje sodobnemu dramskemu ustvarjanju.

Realizem je nastal kot odziv na romantično obdobje in se osredotočil na natančno ter objektivno prikazovanje vsakdanjega življenja. V gledališču je stremel k verodostojnemu upodabljanju resničnih človeških izkušenj, s poudarkom na običajnih ljudeh in njihovih težavah. Tako so dramska dela prikazovala običajne ljudi, ki se znajdejo v družbenih ali družinskih konfliktih. Jezik in dialog sta bila realistična in sta odsevala socialni status ter okolje likov, k temu je pripomogla tudi realistična scenografija. Predhodnik realistične, hkrati pa dramatike 20. stoletja, je Büchner. Najpomembnejša predstavnika realizma in naturalizma (ta je uvedel trojno determiniranost – dednost, okolje in čas) sta bila Ibsen in Strindberg. Čehov pa je realizem pripeljal do skrajnih konsekvenc in ustvaril izviren tip drame. Dramska dela Čehova je med drugimi režiral tudi Stanislavski, ruski gledališki reformator, ki je avtor »sistema«, metode študija igre, ki ji gledališki ustvarjalci sledijo še danes.

Strindberg je naturalizem v poznem obdobju povezal s simbolizmom, se ukvarjal z duhovnim, mističnim in simboličnim, s čimer je želel izraziti globlje resnice, ki so bile z znanstvenim pristopom nedostopne. Posebno obliko simbolistično-dekadencijske poetične drame je v Angliji razvil Wilde. Med najpomembnejše simbolistične dramatike sodi še Maeterlinck, ki je s svojo statično dramo pomembno vplival tudi na slovensko dramatiko 20. stoletja.

CILJI

Dijak:

○: raziskuje in spoznava kulturo in umetnost, dramatiko in gledališče v času realizma, naturalizma in simbolizma ter tedanje uprizoritvene prakse;

SC (1.3.2.1)

O: samostojno s projektnim delom ali vodenom razčlenjuje in kritično vrednoti izbrana dramska besedila najpomembnejših avtorjev obravnavanih smeri. Ob analizi dramskih oseb krepi zmožnosti razumevanja in prevzemanja perspektive drugega;

SC (3.3.4.1)

I: ob analizi dramskih del razvija občutljivost za moralna vprašanja in ob tem spoznava, da obstajajo moralna vprašanja, pri katerih ni vnaprej danih od vseh sprejetih odgovorov.

SC (1.2.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » na podlagi prebranih besedil predstavi značilnosti dramatike, gledališča in uprizoritvenih praks v umetnostnih smereh realizma, naturalizma in simbolizma;
- » povzame vsebino izbranih dramskih del in jih dramaturško razčleni, ob tem uporabi temeljne dramaturške pojme;
- » ob vodenem ali samostojnem branju izbranih dramskih del prepozna in poimenuje njihove dramske in gledališke oz. uprizoritvene kakovosti ter jih kritično ovrednoti;
- » izbrana dramska besedila presodi z moralno-etičnega vidika in ob tem sprejme človekove pravice in dolžnosti kot temeljne vrednote.

TERMINI

◦ realistična komedija ◦ tezna drama ◦ naturalistična drama ◦ gledališče v škatli ◦ igralska tehnika
Stanislavski ◦ četrta stena ◦ simbolistična poetična enodejanka

DRAMATIKA IVANA CANKARJA

OBVEZNO

OPIS TEME

Slovenska moderna, literarno obdobje med letoma 1899 in 1918, predstavlja prelomnico v razvoju slovenske književnosti, umetnosti in kulture. V tem obdobju so se enakovredno razvijale vse tri literarne zvrsti: lirika, epika in dramatika. Predstavniki moderne so v ospredje postavljali individualnost, subjektivnost in umetniško svobodo.

Slovenska dramatika od razsvetljenstva do moderne z izjemo Jurčiča in Levstika ne pozna vidnejšega predstavnika. Šele Ivan Cankar je tisti, ki zapolni vrzel in danes velja za utemeljitelja moderne slovenske drame, saj je v svoja dramska dela vpeljal nove teme, tehnike in pristope, ki so odražali duh moderne in hkrati kritizirali družbene razmere tistega časa. Za njegovo dramatiko velja, da prikazuje psihološko globino likov, saj gre za posameznike, ki se borijo z notranjimi konflikti in družbenimi pritiski. V Cankarjevih dramah je pogosto prikazana ostra kritika meščanske družbe, dvoličnosti, zatiranja in socialnih neenakosti. Čeprav v svojih dramah izhaja iz realizma, vpeljuje tudi simbolistične in dekadencijske prvine. V nekaterih delih so liki, dogodki in scenografija prežeti s simboliko, ki izraža globlje duhovne ali moralne pomene. Cankarjev jezik je bogat in slogovno dovršen, njegovi dialogi pa razkrivajo globoke čustvene in intelektualne procese likov. Ta tema prinaša poglobljen pogled v »Cankarjev veliki tekst«, saj njegove drame tvorijo zaključen krog, pri čemer vsako novo delo pogloblja in na nov način osvetljuje temeljne ideje njegovega ustvarjalnega sveta.

CILJI

Dijak:

O: analizira in kritično vrednoti zanesljivost podatkov in digitalnih vsebin o slovenski dramatiki in gledališču v obdobju moderne;

SC (4.1.2.1)

O: bere, dramaturško razčlenjuje in kritično vrednoti gledališke kakovosti Cankarjevih dramskih besedil;

I: ob branju in razčlenjevanju Cankarjevih dramskih del razvija občutljivost za moralna vprašanja, pri katerih ni vnaprej danih od vseh sprejetih odgovorov, in presoja kratkoročne ter dolgoročne vplive delovanja posameznika v družbi na lokalni, regionalni ali nacionalni ravni;

SC (2.2.1.2 | 1.2.2.1)

I: s pomočjo digitalnih okolij išče podatke in vsebine o aktualnih uprizoritvah Cankarjevih dramskih del ter jih analizira.

SC (4.1.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

predstavi slovensko dramatiko in gledališče v obdobju moderne ter tedanjo uprizoritveno prakso;

povzame vsebino izbranih Cankarjevih dramskih besedil in jih dramaturško razčleni, ob tem uporabi temeljne dramaturške pojme, povezane z notranjo zgradbo besedila;

ob vodenem ali samostojnem branju izbranih Cankarjevih dramskih besedil prepozna in poimenuje njihove dramske in gledališke oz. uprizoritvene kakovosti ter jih kritično ovrednoti;

izbrana besedila presodi z moralno-etičnega vidika in je ob tem kritičen do vplivov delovanja posameznikov v družbi;

na podlagi prebranih dramskih del navede značilnosti Cankarjevega dramskega ustvarjanja;

v digitalnih okoljih poišče informacije (kritični odzivi, gledališki listi, slikovni material ...) o aktualnih uprizoritvah Cankarjevih dramskih del in jih preveri, predstavi ter komentira.

TERMINI

◦ satira ◦ družbenokritična drama ◦ farsa ◦ satirična komedija ◦ meščanska drama ◦ simbolistična drama

GLEDALIŠČE IN DRAMATIKA V 20. STOLETJU

OBVEZNO

OPIS TEME

Življenje v 20. stoletju so zaznamovale velike družbene spremembe, ki so močno vplivale na dramatiko in gledališče. Na razvoj avantgardnih in drugih umetniških gibanj v prvi polovici stoletja so vplivali industrializacija, psihoanaliza, relativnostna teorija, obe svetovni vojni in krize vrednot ter kapitalizma. Zgodovinske avantgarde, Brecht in epsko gledališče, Artaud in gledališče krutosti ter modernistični avtorji so se odvrnili od realizma in meščanskega dramskega gledališča, se navdušili nad izvenevropskimi umetniškimi praksami ter vnašali inovacije. Futuristi, dadaisti, nadrealisti in sovjetska avantgarda ter Bauhaus so s svojimi manifesti pozivali k prekinitvi vezi s preteklostjo ter z vključevanjem novih medijev, npr. filma, ustvarjali nove uprizoritvene prakse. Tudi v Sloveniji so se po moderni uveljavile zgodovinske avantgarde, ki so vplivale na širšo kulturo, postopno pa so se umaknile novi stvarnosti in socialnemu realizmu.

Po drugi svetovni vojni sta se tudi dramatika in gledališče odvrnila od socialističnega realizma in se pomaknila proti gledališču eksistencializma in absurda ter poetični drami. Druga polovica 20. stoletja je z neoavantgardo še radikalneje uveljavila avtonomijo ter hkraten družbeni angažma gledališča. Izpeljala je performativni obrat in pomembne estetske revolucije s pomočjo konceptov praznega odra, revnega gledališča ter ameriškega avantgardnega gledališča off-off broadwaya z antropološkimi in vizualnimi poudarki. Ta čas prinese izjemno široko paleto dramskih, postdramskih in odrskih estetik, od ritualnega gledališča do poetične drame, političnega gledališča, dokumentarnega gledališča, t. i. ludizma, gledališča podob, plesnega gledališča, hepeningov, performansov ...

Vsa ta gibanja, avtorske skupine in iniciative so postavili temelje za razumevanje sodobne dramatike in gledališča, ki ob osrednjih gledaliških uveljavi tudi zunajinstitucionalne tendence s povezovanjem različnih medijev.

CILJI

Dijak:

○: s pomočjo digitalnih virov pridobiva, razčlenjuje in vrednoti temeljne informacije o uprizoritvenih praksah svetovnih in slovenskih gledaliških gibanj, teoretičnih gledališča in reprezentativnih dramsko-gledaliških besedilih 20. stoletja;

SC (4.1.1.1)

○: bere, dramaturško razčlenjuje, interpretira in kritično vrednoti uprizoritvene kvalitete dramsko-gledaliških besedil slovenskih in svetovnih dramatikov, ki so najvidnejša dela ustvarili v 20. stoletju. Ob tem razvija osebno prožnost, razvojno miselno naravnost in radovednost;

SC (3.1.4.1)

I: v digitalnih okoljih išče vsebine o avtorjih svetovnega in slovenskega modernega plesa ter plesnem postmodernizmu in tako pridobiva nove izkušnje, ki jih upošteva pri sprejemanju nadaljnjih uprizoritvenih odločitev;

SC (4.1.1.1 | 5.3.5.1)

I: razvija zmožnost izražanja tako z dramsko-gledališkimi besedili sodobnih slovenskih in svetovnih dramatikov kot z interpretacijo nedramskih besedil. Po prebranem poustvarja in se izraža v različnih besedilnih vrstah, s katerimi izrazi svoj kritičen pogled na izbrano temo.

SC (1.1.1.1 | 2.1.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

predstavi značilnosti avantgardnih gibanj in njihova izrazna sredstva, pri čemer prepozna in se zaveda novosti ter posegov v klasično formo umetniškega dela;

predstavi značilnosti dramatike in gledališča absurda ter njegovo uprizoritveno prakso;

navede najpomembnejše gledališke teoretike 20. stoletja in povzame njihova temeljna dognanja o gledališki in uprizoritveni umetnosti. Posamezne elemente teh gibanj in teorij prepozna v prebranih dramskih delih ali v sodobnih gledaliških uprizoritvah ter utemelji njihovo uporabo;

povzame vsebino prelomnega slovenskega dramskega dela iz prve polovice 20. stoletja in ga dramaturško razčleni. Ob branju dela prepozna in poimenuje njegove dramske in gledališke oz. uprizoritvene kakovosti ter jih kritično ovrednoti;

povzame temeljni dramski besedili absurda, ju dramaturško razčleni, primerja glede na komične in tragične elemente ter dokaže, da sta antidrami;

dramaturško razčleni in primerja prebrane odlomke izbranih dramskih del slovenskih dramatikov druge polovice 20. stoletja ter jih kritično ovrednoti z moralno-etičnega vidika;

v različnih sodobnih umetniških predstavah prepozna plesne pristope in prvine plesnih ustvarjalcev 20. stoletja ter modernih uprizoritvenih praks;

z zapisom različnih besedilnih vrst poustvari ali interpretira dramsko-gledališka besedila sodobnih dramatikov in z njimi pogloblja dovzetnost za različnost ter sprejema družbeno odgovornost.

TERMINI

- ekspresionistična drama ◦ vertikalna scenografija ◦ manifest ◦ kabaret ◦ kompenetracija ◦ simultanost
- Freudova psihoanaliza ◦ avantgardno gledališče ◦ neoavantgarda ◦ performativnost ◦ performans
- performativni obrat ◦ moderna drama ◦ poetična drama ◦ eksistencialistična drama ◦ tragična komedija
- antidrama ◦ eksperimentalno gledališče ◦ socialni realizem ◦ agitka ◦ moderna družbenokritična drama
- ludizem ◦ groteska ◦ gledališče krutosti ◦ literarizirane didaskalije ◦ hepening ◦ sinteza ◦ serata

GLEDALIŠČE V NOvem TISOČLETJU

OBVEZNO

OPIS TEME

Gledališče v novem tisočletju se razvija v kontekstu hitro spreminjajoče se družbe, zaznamovane z globalizacijo, digitalizacijo, ekonomskimi krizami, migracijami in okoljskimi izzivi. Te družbene spremembe močno vplivajo na teme, oblike in funkcije gledališča, ki si prizadeva nagovarjati kompleksnost sodobnega sveta in odgovarjati na vprašanja identitete, družbene neenakosti ter človekovega odnosa do narave in tehnologije.

V našem prostoru, ki je del zahodne kulture, še prevladujejo oblike klasičnega oziroma dramskega gledališča, ki temelji na izgovorjeni besedi, dramskem besedilu (literaturi) in zaokroženi dramaturgiji. Ob njem se sočasno razvijajo tudi alternativni pristopi ustvarjanja gledališča, ki raziskujejo različne ravni delovanja in vpliva gledališča.

Sodobne oblike gledališča močno zaznamujejo principi postdramskega, performativnega in dokumentarnega. Pri postdramskem gledališču gre za obliko uprizoritvenih tehnik in metodologij, ki presegajo, zavračajo, nadgrajujejo, preigravajo ali rekonstruirajo format dramskega/drame. Format kot pojem drame poskušajo decentralizirati in mu spodmakniti osrednjo vlogo pri razumevanju tako dramatike kot uprizarjanja. Performativna dimenzija nekega besedila izpostavi zvočno materialnost jezika, muzikalčnost in večpomenskost, ki narekujejo performativne uprizoritvene situacije. Dokumentarno in dobesedno gledališče želimeta umetnost povezati z vsakdanom. Pri tem uporabljata različne pristope, kot so transkripcije, zapisniki, pisma, spomini, dnevniki in intervjuji, ki jih včasih predelane, včasih pa popolnoma »nedotaknjene« premesti na oder, v gledališki dogodek. Tako se zanimivo srečata resnično (stvarni dogodki) in izmišljeno (gledališka predstava – iluzija).

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Ta tema ponuja prostor poglobljeni obravnavi izbranih maturitetnih besedil.

Slovensko dramatiko obravnavamo na podlagi dramskih in »ne več dramskih besedil« avtorjev in avtoric: M. Zupančič, D. Potočnjak, V. Möderndorfer, E. Flisar, Ž. Mirčevska, S. Semenič, K. Morano, N. Kuclar Stiković, N. Švab, S. Hamer, I. Strehar, M. Šorli. Ob prebranem razmišljamo o inscenaciji v duhu sodobnih uprizoritvenih praks (D. Živadinov, T. Pandur, M. Berger, M. Pograjc, V. Taufer, J. Lorenci, S. Horvat, T. Janežič, M. Koležnik, B. Jablanovec, I. Buljan, Ž. Divjak idr.).

Na polju gledaliških pisav in uprizoritev pride do velikih in pomembnih sprememb, ki so v veliki meri pogojene z novim družbenim in političnim redom, katerega posledice se odražajo v gledališki pisavi in uprizoritveni umetnosti. Poudarek je na pisavah mladih, na pojavu velikega števila ženskih avtoric, ki preizprašujejo teme, vezane na žensko telo in pozicijo ženske v sodobni družbi. Vsebinsko se besedila napajajo iz okoljskih

problematik ter pozicije mladih in prekarnih subjektov v kapitalistični družbi, ki spreminja svoje vsebinsko in moralno jedro.

CILJI

Dijak:

○: v digitalnih virih raziskuje milenijske in pomilenijske dramsko-gledališke pisave. Dramska besedila bere, dramaturško razčlenjuje, interpretira in kritično vrednoti njihove uprizoritvene kvalitete;

SC (4.1.1.1)

○: z razčlenjevanjem zapisa različnih gledaliških besedil spozna značilnosti odrske pisave, performativnosti, postdramskega in neodramskega gledališča ter ne več dramskega gledališkega teksta;

SC (1.1.2.1)

!: razčlenjuje, interpretira in vrednoti dramaturške, gledališke, plesno-gledališke, moralno-etične in estetske kvalitete poetik gledaliških režiserjev. Pri usvajanju snovi prepoznava priložnosti za aktivno uporabo pridobljenega znanja v novih situacijah, ki jih ponuja sodobna uprizoritvena umetnost.

SC (5.3.5.3)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

prebrana dela izbranih milenijskih in pomilenijskih ustvarjalcev dramaturško razčleni, jih primerja in kritično ovrednoti njihove uprizoritvene kvalitete;

dramska dela analizira na podlagi temeljnih teorij drame in gledališča v novem tisočletju;

v digitalnih okoljih poišče informacije (kritični odzivi, gledališki listi, slikovni material ...) o posameznih režiserskih poetikah ter uprizoritvenih praksah institucionalnih in izveninstitucionalnih gledališč v novem tisočletju. Zbrano gradivo preveri, predstavi in komentira.

TERMINI

- medbesedilnost ○ plastenje ○ neodramsko gledališče ○ odrska pisava ○ postdramsko gledališče
- intervencija ○ ne več dramski gledališki tekst ○ performativnost

REFLEKSIJA IN ANALIZA GLEDALIŠKIH UPORIZITEV

OBVEZNO

OPIS TEME

Gledališče je živ organizem, ki obsega množico tvornih segmentov, ki se raztezajo od teoretičnih vsebin do dramskih/gledaliških besedil, in polje fizičnega telesa. Celota gledališke umetnosti zahteva širok spekter poznavanja različnih, velikokrat tudi med seboj zelo nasprotujočih si vsebin in pristopov.

Analiza in refleksija uprizoritev omogočata razvoj kritičnega mišljenja in pridobivanja znanj ter vedenj z različnih področij. Uprizoritvena umetnost je interdisciplinarna umetnost, saj v svojem končnem prikazu združuje najrazličnejša področja; od kulturnih, umetniških do znanstvenih, naravoslovnih, družboslovnih itd. Pri refleksiji in analizi gledaliških uprizoritev spoznavamo posamezne tvorne elemente dramsko-gledališkega ustvarjanja, kot so: sestava in zakonitosti dramskega oz. gledališkega besedila, inscenacija, različni režijski pristopi, spoznavanje različnih igralskih metod in izhodišč, vloga scenografije, kostumografije, pomen tako praktične kot teoretične dramaturgije, poznavanje različnih ustvarjalcev z različnih področij uprizoritvenih umetnosti, ki dosegajo pomembne prelomnice.

Izrednega pomena za poznavanje uprizoritvene umetnosti je gledališka kritika, ki delo osvetljuje iz različnih zornih kotov. Dijak gledalec spozna in razmišlja o družbi, času, v katerem živi, o preteklih vsebinskih prelomnicah, ki so pripeljale do trenutnega stanja, in postavlja uprizoritve v širši družbeni, socialni, politični in kulturni okvir. Na tak način krepi poznavanje zapletenega procesa uprizoritvenih umetnosti ter dramsko-gledaliških pisav. Teoretična izhodišča postajajo odskočna deska za praktične vstopa na polje dramsko-gledališko-performativnega. Dijaki berejo gledališka besedila in gledajo uprizoritve z razumevanjem in s tem poglobljajo svoje vedenje in pridobivajo izkušnje.

CILJI

Dijak:

● bere, dramaturško razčlenjuje in kritično vrednoti odlomke različnih gledaliških besedil slovenskih in svetovnih dramatikov ter razvija osebno prožnost, razvojno miselno naravnost in radovednost;

SC (3.1.4.1)

● spozna, analizira in vrednoti gledališko uprizoritev ter temeljna gledališka izrazila. Ob tem prepoznava lastno doživljanje (telesne občutke, čustva, misli, vrednote, potrebe, želje) in vedenje;

SC (3.1.1.1)

● razčlenjuje, interpretira in postavlja gledališko uprizoritev v širši umetniški, kulturni in družbeni okvir. Na ta način ozavešča lastno doživljanje in vedenje v odnosih z drugimi;

SC (3.3.1.1)

I: pridobljena teoretična znanja uporabi pri poustvarjanju ali ustvarjanju izvirnih praktičnih nalog s področja gledaliških pisav ali pri uprizoritvah ter tako prepozna priložnosti za aktivno uporabo pridobljenega znanja v novih situacijah.

SC (5.3.5.3)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

na podlagi prebranih odlomkov dramskih del razčlenjuje različne načine besedila ter ustvarjanja zgodb v sočasnem gledališču;

ob dramaturški analizi dramskega in gledališkega dela uporablja strokovne pojme ter izkaže njihovo razumevanje;

ogledano uprizoritev interpretira, razčleni na osnovna izrazila, ovrednoti njihovo uporabo in jih postavi v širši družbeni, kulturni in politični okvir;

samostojno ali v skupini ustvari dramsko besedilo, ki vsebuje vse elemente dramskega besedila, in je oblikovno, grafično ter vsebinsko ustrezno in utemeljeno;

samostojno ali v skupini pripravi in izvede gledališko uprizoritev ali performativni dogodek, oddajo, kritiko, intervju, pogovor ... Ustvarjeno poveže s širšim družbenim dogajanjem.

TERMINI

- dialog ◦ didaskalije ◦ gledališka izrazila ◦ scenografija ◦ realistična scenografija ◦ ready-made
- minimalistična scenografija ◦ reciklažna scenografija ◦ snovalno gledališče ◦ režija ◦ inscenacija
- praizvedba ◦ premiera ◦ generalka ◦ krstna uprizoritev ◦ dramaturgija ◦ teatrologija ◦ kostumografija

SPLOŠNA DOLOČILA FILMA

OBVEZNO

OPIS TEME

Film sodi med najpomembnejše in najbolj razširjene umetnostne, kulturne, razvedrilne ter gospodarske fenomene sodobnega časa. Predstavlja obliko avdiovizualne ustvarjalnosti, ki je povzela prvine ostalih (do njegovega izuma obstoječih) umetnostnih vrst, hkrati pa je zasnovala samosvoj, izviren in neodvisen izraz. Z uporabo fotografske, snemalne in zvočne tehnologije ustvarja podobe, s katerimi ponazarja gibanje v prostoru in času. V izraznem smislu je film umetnost in medij, ki združuje gibljive slike, zvok, glasbo ter posebne učinke, z namenom, da pripoveduje zgodbe, izraža ideje, posreduje spoznanja, razmišljanja, doživetja in vizije ali pa vzpostavlja vzdušje, vzbuja občutja, razpoloženja ter čustvene odzive. V tehničnem smislu film nastaja z zaporednim prikazovanjem posameznih sličic (fotogramov), ki ustvarijo iluzijo gibanja.

Film je umetniško izražanje, zabava, izobraževanje, ozaveščanje ali dokumentiranje resničnih dogodkov. Je tudi sredstvo komunikacije, ki pogosto odraža kulturna določila, družbene norme in zgodovinske okvirje časa, v katerem je bil ustvarjen.

Filmska industrija se osredotoča na produkcijo, distribucijo in prikazovanje filmskih del občinstvu v kinematografih, na televiziji ali spletnih platformah. Film je pomembna družbenoekonomska kategorija z značilno produkcijsko pogojenostjo.

V razčlembi splošnih določil se tema posveča vrstam in oblikam filma. Vrste filma so igrani, dokumentarni, animirani in eksperimentalni film. Vsaka vrsta ima osnovne značilnosti in slogovne ter estetske prvine. Pri njihovi obravnavi je treba izpostaviti neenakomerno dinamiko zgodovinskega razvoja posamezne vrste (npr. razmah dokumentarnega filma od 90. let 20. stoletja naprej). Oblike filma se v skladu s trajanjem (oziroma dolžino) delijo na kratkometražni, srednjemetražni in dolgometražni film. Temeljne lastnosti in zakonitosti filmskega ustvarjanja zajemajo vztrajnost vida, iluzijo gibanja, optične učinke, zvok in glasbo.

CILJI

Dijak:

○: na primerih spoznava in raziskuje vrste ter oblike filma. Ob tem prepoznava njihove osnovne značilnosti;

SC (1.1.2.1)

!: spoznava film kot družbenoekonomsko kategorijo,

SC (1.3.1.1)

!: raziskuje produkcijsko pogojenost filma;

SC (5.2.5.3)

○: se seznaja z družbenimi vidiki dokumentarne ustvarjalnosti;

SC (1.3.2.1)

○: opredeli značilnosti avtorskega animiranega filma in jih na primeru analizira. Raziskuje in spoznava umetniške zvrsti ter njihova izrazna sredstva v zgodovinskem in kulturnem kontekstu;

SC (1.3.2.1)

○: razlikuje med dokumentarnimi programi, oddajami, kolektivnimi deli in avtorskim dokumentarcem;

SC (2.2.1.1)

○: navede in s primeri razloži značilnosti eksperimentalnega filma;

○: razvije zavest o zakonitostih filmskega ustvarjanja in njegovih temeljnih lastnostih;

○: se izraža z ustrezno terminologijo predmeta in skrbi za ustrezno govorno in pisno raven svojega strokovnega jezika.

SC (1.1.2.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » poimenuje vrste in oblike filma, jih med sabo primerja ter prepozna in analizira njihove osnovne značilnosti ter slogovna in estetska določila;
- » analizira osnovne značilnosti avtorskega animiranega filma in jih utemelji na primeru;
- » pojasni značilnosti eksperimentalnega filma in jih na primeru utemelji in analizira;
- » prepozna osnovne značilnosti dokumentarnega filma in jih na primeru utemelji in analizira;
- » prepozna in razlikuje med dokumentarnimi programi, oddajami, kolektivnimi deli in avtorskim dokumentarcem;
- » prepozna in poimenuje zakonitosti filmskega ustvarjanja ter prepozna in analizira njegove temeljne lastnosti;
- » razloži in utemelji film kot družbenoekonomsko kategorijo;
- » pojasni in utemelji produkcijsko pogojenost filma.

TERMINI

- kinematografija ◦ vztrajnost vida ◦ stop animacija ◦ iluzija gibanja ◦ piksilacija ◦ dolgometražni (celovečerni) film ◦ kratkometražni film ◦ srednjemetražni film ◦ vrsta filma ◦ igrani film ◦ animirani film
- dokumentarni film ◦ eksperimentalni film ◦ filmska izrazna sredstva ◦ filmske oblike

OSNOVE FILMSKEGA USTVARJANJA

OBVEZNO

OPIS TEME

Pri obravnavi osnov filmskega ustvarjanja se osredotočamo na preučevanje praktičnih dejavnikov produkcijskega procesa, na pogoje filmskega ustvarjanja in na vidike kreativnega sodelovanja med posameznimi poklici v izrazito kolektivni obliki nastajanja filma. Med osnove filmskega ustvarjanja se uvrščajo tehnična filmska sredstva nemega in zvočnega filma: filmski formati in nosilci, kamere ter projektorji; oblike filma; črno-bela ter barvna slika, analogna in digitalna tehnologija.

Tema vključuje spremembe v razvoju tehnike snemanja slike (kamere) in zvoka ter vpliv tehnoloških izumov na filmske ustvarjalne procese in njihov razvoj. Značilni razvojni prelomi so npr. vpeljava zvoka v film, uvajanje barvnega filma, razvoj lahkih, reflektivnih kamer po drugi svetovni vojni; izum in izboljšave prenosnih snemalnikov zvoka; prehod na digitalno tehnologijo v vseh oblikah in fazah filmske produkcije ter reprodukcije.

Filmsko ustvarjanje lahko delimo po fazah produkcije oz. realizacije: razvoj scenarija in razvoj projekta, priprava na snemanje, snemanje, postprodukcija. Tem fazam sledijo faze reprodukcije: distribucija, prikazovanje, promocija.

Ločimo več tipov filmske produkcije, odvisnih od načinov financiranja: studijska, neodvisna, nizkopračunska, subvencionirana. V vsako fazo filmske produkcije so vključeni različni filmski poklici, katerih značilnosti obravnavamo skladno z njihovimi vlogami in pomenom v procesu nastajanja filma.

CILJI

Dijak:

○: raziskuje, spozna in se seznaja z osnovami tehnologije: spozna tehnična sredstva in njihov razvoj ter jih povezuje z zgodovinskim razvojem filma;

SC (1.3.1.1)

○: spozna in preučuje proces nastajanja filma: predprodukcijo, produkcijo, postprodukcijo. Raziskuje odnose med posameznimi fazami;

SC (1.1.2.1)

○: spozna in se uči razlikovati med različnimi tipi produkcije in jih primerja med sabo. Raziskuje dobre in slabe plati posameznih tipov produkcij, njihov odgovoren odnos do narave in naravnih sistemov ter z vidika filmske produkcije preučuje razmerja med naravnimi in družbenimi sistemi;

SC (2.1.3.1)

○: se seznanja z dejavniki reprodukcije. Vzpostavlja odnos do čustvenega in intelektualnega doživljanja filma in do različnih občinstev. Premišljuje o individualni in kolektivni izkušnji gledanja filma;

SC (3.3.2.1)

○: spoznava ključne filmske poklice in njihovo medsebojno povezanost. Aktivno raziskuje in se preizkuša v posameznih vlogah filmskega ustvarjanja.

SC (1.3.4.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

prepozna različna tehnična sredstva in razlikuje med njimi. Razloži njihov razvoj in ugotavlja, kako se tehnična sredstva umeščajo v zgodovinski razvoj filma;

razloži in utemelji procese nastajanja filma: predprodukcijo, produkcijo, postprodukcijo;

ob ogledu odlomkov prepozna in razlikuje med različnimi tipi produkcije;

pojasni dejavnike reprodukcije prek distribucije in prikazovanja filmov;

prepozna in poimenuje ključne filmske poklice in razloži funkcijo ter delovanje posameznega poklica.

TERMINI

○ subvencionirana produkcija ○ nizkopračunska produkcija ○ neodvisna produkcija ○ studijska produkcija
 ○ grafični animator ○ glasbeni opremljevalec ○ snemalec tona ○ masker ○ kostumograf ○ scenograf
 ○ montažer tona ○ montažer ○ snemalec ○ direktor fotografije ○ kaskader ○ dvojnik ○ statist ○ igravec
 ○ režiser ○ scenarist ○ producent ○ zgodboris ○ snemalna knjiga ○ sinopsis ○ scenarij ○ distribucija
 ○ reprodukcija ○ postprodukcija ○ produkcija ○ predprodukcija ○ digitalna tehnologija ○ analogna tehnologija
 ○ barvni film ○ črno-beli film ○ zvočni film ○ nemi film ○ nosilec ○ format

FILMSKA IZRAZNA SREDSTVA

OBVEZNO

OPIS TEME

Tema se ukvarja s »filmskim jezikom«, oz. z načini uporabe specifičnih sredstev, s katerimi filmska dela ustvarjajo pomen in posredujejo sporočila. Namenjena je spoznavanju možnosti vizualnega in zvočnega izražanja s filmom ter vzpodbuja avdiovizualni način mišljenja in razmišljanja. Temelji na sposobnosti razlikovanja, selekcije, razvrščanja in primerjanja podob tako znotraj posameznega filmskega dela kakor med različnimi filmi. Vključuje tudi učenje raznovrstnih načinov gledanja filma.

Tema obravnava filmska izrazna sredstva, ki so osnovni gradniki filmskega ustvarjanja. Delimo jih glede na prostorske razsežnosti (fotogram, kader, plan oziroma izrez), glede na časovne dimenzije (posnetek, prizor, sekvenca in epizoda) ter glede na medsebojno povezanost posameznih elementov (ločila, spoji, kader-sekvenca, globina polja, gibanje kamere, gibanje protagonistov, snemalni koti). Med ključna izrazna sredstva filmske umetnosti sodi tudi osvetlitev, saj je svetloba eno njenih bistvenih določil. S pomočjo izraznih sredstev je mogoče preučevati filmsko zasnovo časa in prostora ter preostalih prvin filmske umetnosti.

Osnovne elemente filmskega izraza delimo tudi v skladu z značilnostmi različnih montažnih pristopov in zvrsti. Nepogrešljivo prvine filmskega izraza predstavlja gledišče ali perspektiva pogleda, ki zajema načine gledanja in videnja. Filmska zasnova pripovednega gledišča je vezana na montažo in se bistveno razlikuje od gledišč ostalih vizualnih umetnostih. Drugi filmski izrazni elementi so igra, scenografija, kostumografija, maska in posebni učinki. Značilen dejavnik filmskega izraza je zvok, ki ima enako razvejano izraznost kot slika; prav tako pa je treba upoštevati specifičnost razmerja med zvokom in sliko. Pomembna elementa filmskega izraza sta barvna in črno-bela filmska podoba. Med bistvene razlike v ustvarjalnih izhodiščih štejemo realistični in formalistični pristop.

CILJI

Dijak:

I: raziskuje in na primerih spoznava formalistični in realistični pristop k filmskemu ustvarjanju, ju primerja in vrednoti. K prikazovanju pristopa celostno, pri čemer upošteva povezanost okoljskega, gospodarskega in družbenega vidika;

SC (2.2.1.1)

O: odkriva, prepozna in razvršča značilnosti različnih montažnih pristopov ter njihove učinke na gledalca in pri tem ozavešča lastno doživljanje;

SC (3.3.1.1)

O: spoznava, ponazarja in na primerih razlaga osnovne elemente filmskega izraza tako glede na prostorske kot časovne razsežnosti kot tudi glede na medsebojno povezanost posameznih elementov;

SC (1.3.2.1)

○: raziskuje vlogo posamičnih izraznih elementov filma v različnih filmskih odlomkih in filmih, jih med seboj primerja in jih postavlja v zgodovinski, kulturni in umetniški okvir;

SC (1.3.2.1)

○: raziskuje in na primerih spozna pomen in učinek filmskega zvoka, posveča se odnosu med zvokom in sliko in z njim eksperimentira ter s tem razvija spretnosti aktivnega poslušanja, asertivne komunikacije.

SC (3.3.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » prepozna in razlikuje med osnovnimi elementi filmskega izraza in na primerih analizira njihove značilnosti;
- » osnovne elemente filmskega izraza analizira, primerja in razvršča glede na prostorske in časovne razsežnosti. Zna navesti primere uporabe različnih izraznih sredstev in spremembe sporočilnosti;
- » pojasni in utemelji medsebojno povezanost posameznih elementov filmskega izraza, ki jih zna ustno izraziti v pogovoru o filmu, pisno v obliki filmske kritike ali eseja o filmu ali vizualno na filmskem plakatu ali videoeseju;
- » poimenuje, razloži, analizira in ovrednoti vlogo posamičnih izraznih elementov filma na posameznih filmskih primerih in zna utemeljiti njihov učinek na gledalca;
- » prepozna značilnosti različnih montažnih pristopov in analizira njihove učinke. Povezuje znanje o montaži in znanje o sprejemanju filma;
- » pojasni in na primerih utemelji pomen in učinek filmskega zvoka. Zna opredeliti filmska področja in prehajanje zvokov med njimi ob analizi posameznih primerov;
- » prepozna, razlikuje in na primerih razloži formalistični in realistični pristop k filmskemu ustvarjanju;
- » ponazori in poustvari filmska izrazna sredstva v razredu v besedi, z gibanjem in s prostorskimi postavitvami.

TERMINI

- nevidna montaža ○ eksplicitna montaža ○ montaža v kameri ○ asociativna montaža ○ montaža atrakcij
- eliptična montaža ○ skokoviti rez ali jump-cut ○ fotogram ○ kader ○ plan/izrez ○ zorni kot ali rakurz
- posnetek ○ prizor ○ sekvenca ○ epizoda ○ detajl ali insert ○ skrajni (ekstremni) veliki plan ○ veliki plan
- bližnji plan ○ srednji plan ○ ameriški plan ○ splošni plan ali total ○ daljni plan ○ posnetek ○ prizor
- sekvenca ○ epizoda ○ kader-sekvenca ○ mizanscena ○ gledišče ○ globina polja ○ subjektivna podoba
- polsubjektivna podoba ○ subjektivna kamera ○ objektivni ali nevtralni pogled ○ gibanje kamere ○ kamera iz roke

FILMSKA PRIPOVED

OBVEZNO

OPIS TEME

Filmska pripoved se obravnava kot sredstvo za posredovanje pomena in spodbujanja refleksije prek zgodbe, načinov pripovedovanja in poteka pripovedi. Za razumevanje filmske pripovedi je ključna analiza njenega ustroja. Klasična filmska zgradba pripovedi zajema dramaturški razvoj zgodbe, ki je sestavljen iz treh ključnih faz: ekspozicija – zasnova, v kateri se opredelijo liki in odnosi med njimi, prostor in čas, dramsko izhodišče in začetni zaplet. Sledi razvoj pripovedi (konfrontacija oziroma soočenje z ovirami), kjer se začne vzpostavljati napetost (suspens), ter vrh dogajanja, ko glavni lik doseže najnižjo točko v svojem prizadevanju. Klasična filmska pripoved se konča z razsno, v kateri se začetni razplet razreši. Nelinearna filmska pripoved je ustroj, v katerem dogodki niso prikazani v kronološkem zaporedju. Klasično linearno zaporedje lahko nadomestijo skoki v času ali vzporedne zgodbe, ki se lahko povezujejo ali ne. Alternativne filmske pripovedi lahko vključujejo epizodno naracijo, v kateri je zgodba pripovedovana s krajšimi segmenti ali epizodami.

Posebnost filmskega medija je, da narativnost ni pogojena samo z elementi same zgodbe, temveč tudi z uporabo vizualnih sredstev, mizanscene in zvoka, pri čemer lahko mizanscena podaja ozadje in kontekst, zvok pa dodatne informacije in čustveno globino zgodbe. Pomemben dejavnik predstavlja tudi razmerje med elementi pripovedi in zunajpripovednimi dejavniki (notranjost in zunanost polja).

Tema se posveča tudi pripovedi v dokumentarnem filmu. Za dokumentarni film so značilni drugačni pripovedni pristopi, povezani z načini predstavljanja realnosti (razlagalni, opazovalni, soudeleženski, premišljevalni, izvršilni, esejski in poetični). Med teme filmske pripovedi sodijo še vprašanja filmskih priredb literarnih del oziroma analiza razmerja med literarno predlogo in filmsko adaptacijo.

CILJI

Dijak:

○: raziskuje in spoznava osnovne prvine filmske pripovedi ter razume njen razvoj v kulturnem kontekstu;

SC (1.3.2.1)

○: raziskuje, razčlenjuje in interpretira zgradbo filmske pripovedi prek dramaturške zasnove in s tem pogloblja ter širi znanje;

SC (1.1.2.1)

○: raziskuje in se spoznava z načini pripovedi v dokumentarnem filmu na podlagi filmskih primerov ter tako presoja kratkoročne in dolgoročne vplive delovanja posameznika in skupin v družbi;

SC (2.2.1.2)

O: pojasnjuje in na primerih analizira razmerja med elementi pripovedi in zunajpripovednimi dejavniki ter se tako spozna s pripovednimi izraznimi sredstvi;

SC (1.3.2.1)

I: spozna se z osnovnimi načini adaptacije knjižnih predlog, pri tem izbira raznolika bralna gradiva in jih kritično vrednoti.

SC (1.1.4.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

našteje, pojasni in s svojimi besedami povzame osnovne prvine filmske pripovedi;

določi, pojasni in razloži razmerja med elementi pripovedi in zunajpripovednimi dejavniki ter jih zna prikazati in razčleniti na konkretnih primerih;

analizira različne načine filmskega pripovedovanja (z elementi zgodbe, pripovednega časa, mizanscene, zvoka ...);

razloži načine pripovedi v dokumentarnem filmu in jih zna prepoznati v filmskem primeru;

na konkretnem filmskem primeru analizira zgradbo pripovedi in razčleni dramaturško zasnovo;

na izbranih primerih razloži osnovne načine adaptacij knjižnih predlog.

TERMINI

- razlagalni dokumentarec
- opazovalni (observacijski) dokumentarec
- soudeleženski (participacijski / interaktivni) dokumentarec
- preiščevalni (refleksivni) dokumentarec
- izvršilni (performativni) dokumentarec
- poetični dokumentarec
- dramaturgija
- suspenz
- notranjost polja
- zunanost polja
- adaptacija
- prolog
- ekspozicija
- epilog
- zasnova
- razsnova
- zaplet
- preobrat
- diegetski čas
- pripovedni čas
- esejski dokumentarec

FILMŠKA OBDOBJA – NEMI IN ZVOČNI FILM

OBVEZNO

OPIS TEME

Obdobje nemega filma predstavlja izhodiščno fazo v razvoju umetnosti gibljivih slik in temelj sodobne kinematografije. Najprej so bili filmi ustvarjeni brez sinhroniziranega zvoka. Za prenos pomena so se zanašali na vizualne podobe in »živo« glasbeno spremljavo. Zgodovina nemega filma zajema več razvojnih stopenj. Za pionirsko obdobje so značilni vrsta tehnoloških izumov, ustvarjanje prvih filmskih del ter vzpostavljanje novih prizorišč in načinov sprejema.

Pionirskemu obdobju je sledil razvoj filmske industrije, ko so ustvarjalci vzpostavili osnove filmskega jezika ter eksperimentirali z novimi pripovednimi in izraznimi oblikami. Za čas nemega filma so bila značilna prva velika filmska gibanja v Evropi – sovjetski montažni film, nemški ekspresionizem in francoski impresionizem, ki so imela odločilno vlogo pri oblikovanju zgodnjega razvoja filma kot oblike umetnosti. V ZDA je pionirsko obdobje povezano z nastankom Hollywooda kot izhodišča za vzpostavitev studijskega sistema in vzpona filmskih zvezd.

Tudi razvoj slovenske filmske kulture se začne s pionirskim obdobjem, v katerem je prihod potujočih kinematografov vplival na začetke filmske ustvarjalnosti, nastanek prvih kinematografov in pionirskih filmskih del. Trideseta leta 20. stoletja so prinesla prva slovenska nema celovečerna filma.

Obdobje nemega filma se je končalo z izumom tehnologije sinhroniziranega filmskega zvoka, kar predstavlja začetke zvočnega filma. Uvedba zvoka v obliki dialogov in zvočnih učinkov je korenito spremenila način snemanja, filmsko igro in doživljanje filma ter trajno vplivala na razvoj filmskega jezika. Razvoj zvočnega filma opredeljujejo štiri velike kulturne dominante (tj. prevladujoče oblike filmske produkcije v določenem obdobju): klasični film, filmski realizem, modernizem in postmodernizem. Klasični film je dosegel vrhunec med obema svetovnima vojnoma, realizem se je razmahnil po drugi vojni, modernizem v šestdesetih letih 20. stoletja, postmodernizem pa od osemdesetih let naprej.

CILJI

Dijak:

O: razčlenjuje, interpretira in vrednoti razsežnosti pionirskega obdobja in razvoja filmske industrije prek zgodovinskega in kulturnega konteksta;

SC (1.3.2.1)

O: spoznava, analizira in vrednoti prva filmska gibanja in prek izraznih sredstev ter zgodovinskega in kulturnega konteksta prepozna njihove temeljne usmeritve;

SC (1.1.3.1)

○: spoznava in presoja vlogo in pomen začetkov filma na Slovenskem in na tak način vzpostavlja odnos do kulture, umetnosti;

○: seznani se z začetki zvočnega filma in presoja dolgoročne vplive nastanka zvoka na filmsko industrijo, pri čemer upošteva različne poglede, pogoje z osebnim, s socialnim in kulturnim ozadjem;

SC (2.2.2.1)

○: spoznava, analizira in vrednoti značilnosti nemega filma v Evropi in v ZDA ter jih postavlja v kulturni kontekst;

○: raziskuje, analizira in vrednoti kulturne dominante zvočnega filma ter jih postavlja v kulturni kontekst.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

prepozna in poimenuje pionirje in izume nemega filma;

pojasni pojem filmska gibanja in na konkretnem filmskem primeru analizira značilnosti prvih filmskih gibanj;

razišče značilnosti nemega filma v Evropi in v ZDA ter jih ob filmskem primeru komentira;

opiše začetke filma na Slovenskem in v filmskih odlomkih prepozna ter poimenuje pionirje;

opiše nastanek filmskega zvoka in kritično ovrednoti razsežnost in vpliv nastanka zvoka na filmsko industrijo;

opiše razvoj filmske industrije;

razišče kulturne dominante zvočnega filma in jih ob filmskem primeru komentira.

TERMINI

◦ francoski impresionizem ◦ nemški ekspresionizem ◦ sovjetski montažni film ◦ David W. Griffith ◦ Georges Méliès ◦ Karol Grossmann ◦ burleska ◦ kinematograf ◦ mednapisi ◦ kinetoskop ◦ Črna Marica ◦ film atrakcije ◦ brightonska šola ◦ gag ◦ nickelodeon ◦ Brata Lumière ◦ učinek Kulešova ◦ Eadweard Muybridge ◦ Thomas A. Edison ◦ zvočna sinhronizacija ◦ klasični film ◦ filmski realizem ◦ filmski modernizem ◦ filmski postmodernizem

ŠTUDIJSKI, ZVEZDNIŠKI IN ŽANRSKI SISTEM

OBVEZNO

OPIS TEME

Za razvoj filmske produkcije sta značilna studijski (Hollywood) in zvezdniški sistem (od začetkov do danes). Studijski sistem temelji na nadzorovani produkciji, pogodbenih odnosih z ustvarjalci ter jasnih žanrskih pravilih. Zvezdniški sistem pa gradi uspeh filmov na prepoznavnosti igralcev. Poleg Hollywooda obstajajo tudi drugi studijski sistemi, kot sta Bollywood in Nollywood.

Razvoj filmske in medijske industrije je vplival na oblikovanje filmskih žanrov, ki nastajajo na osnovi produkcijskih, distribucijskih, tehnoloških in marketinških pristopov, filmske kritike in refleksije ter trenutnih družbenih okoliščin. Med osnovne filmske žanre uvrščamo akcijski film, biografski film, burlesko, dramo, erotični film, muzikal, grozljivko, komedijo, kriminalni film, melodramo, otroško-mladinski film, pustolovski film, vestern, vojni film, zgodovinski film in znanstvenofantastični film. Osnovna določila žanrskega filma vključujejo tipične žanrske značilnosti: prizorišče (Kako je tipični film časovno in prostorsko umeščen?); filmski liki (Kdo je tipični junak in kdo so tipični stranski liki?); pripovedna zasnova (Kakšne vrste zapletov in konfliktov pričakujemo v tem žanru?); značilnosti filmske podobe (Kakšno vrsto podob in objekte pričakujemo v tem žanru?); razpoloženje (pesimistično, optimistično); filmski slog (Kakšni so tipični kadri, plani, gibanje kamere, montažne tehnike, raba zvoka?). Filmski žanri se pogosto prepletajo in razvijajo, kar vodi v nastajanje podžanrov, vendar osnovna določila izhodiščne žanrske oblike ostajajo prepoznavna.

CILJI

Dijak:

○: spozna posebnosti studijskega sistema in razume njegove različne globalne pojavne oblike in zavestno vzpostavlja odnos do kulture, umetnosti, umetniške izkušnje;

SC (1.3.1.1)

○: prepozna bistvene značilnosti ostalih ključnih studijskih sistemov in pri preučevanju globalno manj vidnih kinematografij upošteva etična načela pravičnosti in enakopravnosti na globalni ravni;

SC (2.1.2.1)

○: analizira in ob primerih predstavi osnovne značilnosti filmskih žanrov. Ob tem razvija domišljijo ter raziskuje lasten umetniški jezik in se z njim izraža;

SC (1.3.3.1)

○: spozna in razloži vpliv filmske in medijske industrije na razvoj žanrov ter na ustvarjalen način uporablja znanje in izkušnje za ustvarjanje alternativnih žanrskih rešitev;

SC (5.1.2.1)

○: raziskuje in na primerih analizira posamični žanr in njegove podžanre ter spremlja spremembe določil žanrskega filma.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

razloži značilnosti studijskega sistema ter razlikuje med njegovimi različnimi pojavnimi oblikami v svetovnem kontekstu;

na konkretnem primeru prepozna in razčleni bistvene značilnosti drugih (nehollywoodskih) studijskih sistemov v svetovni kinematografiji;

analizira osnovne značilnosti filmskih žanrov in jih s pomočjo primerov argumentirano interpretira;

razloži razvoj filmskih žanrov na osnovi vpliva filmske in medijske industrije;

razišče in razčleni posamezen žanr ter analizira njegove podžanre in opredeli spremembe določil žanrskega filma.

TERMINI

- studijski sistem ◦ zvezdniški sistem ◦ žanrski sistem ◦ Hollywood ◦ Bollywood ◦ Nollywood ◦ žanrski film
- filmski podžanri ◦ akcijski film ◦ biografski film ◦ burleska ◦ drama ◦ erotični film ◦ film noir ◦ muzikal
- grozljivka ◦ komedija ◦ kriminalni film ◦ melodrama ◦ otroško-mladinski film ◦ pustolovski film ◦ western
- vojni film ◦ zgodovinski film ◦ znanstvenofantastični film ◦ soundtrack (kompilacija filmske glasbe)

FILMSKA GIBANJA

OBVEZNO

OPIS TEME

Tema obravnava ključna povojna filmska gibanja in njihove značilnosti. Zgodovina filma se lahko osredotoča na različne teme: posamezne filmske avtorje, nacionalne kinematografije, žanrske sisteme itn. Lahko pa preučuje tudi skupine avtorjev in njihove filme, ki pripadajo »filmskim gibanjem«.

Filmsko gibanje »povezuje več filmskih ustvarjalcev, ki delujejo v določenem obdobju in po navadi v eni sami deželi, njihovi filmi pa imajo podobne oblikovne značilnosti«. Gibanja nastanejo kot alternative prevladujočim načinom filmskega ustvarjanja; s svojimi novostmi praviloma vplivajo na nove generacije filmskih ustvarjalcev, predvsem pa uvajajo spremembe v načinih filmskega izražanja, filmskega mišljenja in tudi produkcije ter distribucije.

Po drugi svetovni vojni so nastala številna prelomna filmska gibanja, šole in novovalovske pobude. Med ključna filmska gibanja sodijo italijanski neorealizem, francoski novi val in novi Hollywood. V novovalovskem obdobju se je oblikoval koncept avtorskega filma, ki je vplival na silovit razmah uveljavitve koncepta avtorja v evropskem in svetovnem filmu. S stališča zgodovine slovenskega filma je pomemben novi jugoslovanski film oziroma »črni val«, saj so njegov opazen del predstavljali tudi nekateri slovenski filmski ustvarjalci. Prav tako lahko v razvoju slovenskega povojnega filma obravnavamo vrsto individualnih avtorskih poetik. Med ostala pomembna evropska filmska gibanja uvrščamo britanski socialni realizem, mladi nemški film, novi val na Poljskem in Češkoslovaškem, madžarski povojni avtorski film in Dogmo 95. Med nekatera najvidnejša gibanja v svetovnih kinematografijah sodijo še indijski, japonski, iranski in latinskoameriški film, tretji film, ameriški neorealizem ter novovalovske kinematografije kitajskega govornega področja.

Tema zajema tudi obravnavo dokumentarnih šol ali slogov ter filmskih gibanj v dokumentarnem filmu: film resnice (cinéma vérité) in direktni ali neposredni film (direct cinema).

CILJI

Dijak:

🔵: se seznanja s ključnimi povojnimi filmskimi gibanji in ob primerih prepozna njihove temeljne usmeritve. Na ta način vzpostavlja odnos do umetniške izkušnje filmskih gibanj ter kritično presoja filmsko ustvarjanje in njegov vpliv na okolje;

SC (1.3.1.1 | 2.2.2.1)

🔵: ob ogledu izbranega filmskega avtorja spozna in raziskuje posebnosti avtorskega filma, vzpostavlja odnos do različnih avtorskih preferenc in izbir;

SC (1.3.4.1)

O: preučuje najvidnejše slovenske filmske avtorje, vrednoti njihov pomen v širšem prostoru in ozavešča lastno doživljanje okolice in vedenje v odnosih z drugimi;

SC (3.3.1.1)

I: išče podatke, informacije in vsebine v digitalnih okoljih in s tem razširja in pogloblja poznavanje temeljnih filmskih gibanj. Seznanja se z vzporednimi evropskimi filmskimi gibanji ter jih vrednoti v družbenem kontekstu in glede na kulturna obdobja;

SC (4.1.1.1)

I: raziskuje in ob primerih razloži medsebojni vpliv avtorskega in žanrskega filma ter Interpretira razlike med obema filmoma in kritično presoja umetniško vrednost obeh;

SC (1.3.2.1)

I: razširi in poglobi poznavanje filmskih gibanj z izbranimi primeri svetovne kinematografije;

SC (1.3.4.1)

O: spoznava zgodovinsko, družbeno in tehnično pogojenost povojnih filmskih gibanj, raziskuje in spoznava kulturo in umetnost povojnega obdobja ter njuna izrazna sredstva, vključno s povezanostjo literarne in filmske umetnosti;

SC (1.3.2.1)

O: ob učenju o filmskih gibanjih utrjuje filmsko terminologijo ter se zaveda njene rabe v konkretni analizi, povezuje posamezne pojme in ustvarja logične povezave med terminološkimi izrazi.

SC (1.1.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

na osnovi bistvenih značilnosti in določil prepozna ter razlikuje ključna povojna filmska gibanja in razloži ter s primeri utemelji njihove temeljne usmeritve;

izkaže razumevanje posebnosti avtorskega filma, ki jih opredeli in interpretira ob primeru izbranega filmskega avtorja;

izkaže poznavanje najvidnejših slovenskih filmskih avtorjev ter zna presoditi njihovo vlogo in utemeljiti pomen na širšem kulturnem območju;

razvije sposobnost poglobljanja in razširitve razumevanja določil temeljnih filmskih gibanj ter pozna vzporedna evropska gibanja in jih zna povezati z družbenimi okoliščinami;

je sposoben raziskati ter na osnovi primerov razložiti in izkazati razumevanje medsebojnih vplivov avtorskega in žanrskega filma;

z individualno analizo in interpretacijo izbranih primerov svetovne kinematografije razširi ter poglobi poznavanje filmskih gibanj.

TERMINI

◦ italijanski neorealizem ◦ francoski novi val ◦ novi Hollywood ◦ novi jugoslovanski film oziroma "črni val"
◦ avtorski film ◦ filmsko gibanje ◦ britanski socialni realizem ◦ mladi nemški film ◦ novi val na Poljskem in
Češkoslovaškem ◦ madžarski povojni avtorski film ◦ Dogma 95 ◦ ameriški neodvisni film ◦ britanski novi
realizem ◦ indijski novi val ◦ japonski novi val ◦ tretji film ◦ latinskoameriški film ◦ kitajski film

FILM IN DRUŽBA

OBVEZNO

OPIS TEME

Namen filmov, ki izpostavljajo družbene, kulturne in zgodovinske probleme, je kritična osvetlitev pomembnih družbenih vprašanj, spodbujanje razprav ali ukrepanja v zvezi s temami, kot so neenakost, revščina, zapostavljanje, diskriminacija, okoljska vprašanja in človekove pravice. Tovrstni filmi poudarjajo ali kritizirajo družbene, politične in kulturne strukture, ki oblikujejo življenja posameznikov in skupnosti. Takšna filmska produkcija večinoma nastaja kot odgovor na določeno družbeno ali politično stanje z namenom, da bi izpodbijala status quo in spodbudila spremembe.

Tema se osredotoča tudi na vprašanje, koliko lahko film vpliva na družbo, oziroma odpira pogled na filmske možnosti konstruiranja ideoloških pogledov na realnost. Pri obravnavi odnosov med filmom in realnostjo poznamo različne načine, ki se odražajo v oblikah verizma, stilizacije, manipulacije, indoktrinacije ali propagande.

Med ključne problematike sodijo tudi podobe družbenih in spolnih vlog ter stereotipizacija in afirmacija ženskih likov. Test Bechdelove je merilo, ali posamezno delo zajema zadostno raven zastopanosti žensk, zlasti v smislu njihovih interakcij in družbenih vlog. Prav tako problematizira stereotipno obravnavo različnih družbenih skupin na podlagi spola, spolne usmerjenosti (LGBTIQ+), etnične pripadnosti, starosti, socialno-ekonomskega statusa, prepričanja, vere in drugih razlikovalnih elementov.

Ob filmskem ustvarjanju se zastavlja tudi vprašanje avtorskih pravic, ki omogočajo ustvarjalcu nadzor nad uporabo njegovega dela in avtorju zagotavlja spoštovanje njegovih moralnih in premoženjskih interesov (materialne, moralne avtorske pravice). Tema obravnava tudi primer filma kot kolektivnega dela oziroma izpostavlja vprašanje, komu izmed sodelujočih v procesu nastajanja filma pripada status avtorja.

CILJI

Dijak:

○: spoznava, analizira in kritično presoja razsežnosti in pomen filmske obravnave družbenih in zgodovinskih problemov. Tako krepi zmožnost razumevanja in prevzemanja perspektive drugega;

SC (3.3.4.1)

○: razišče in ob izbranih primerih analizira upodobitev družbenih in spolnih vlog v filmu in tako ozavešča lastno doživljanje in vedenje;

SC (3.3.1.1)

○: spoznava problematiko premajhne zastopanosti žensk v filmski produkciji in razišče razsežnost stereotipnih prikazov ženskih likov v igranih filmih ter tako krepi družbeno odgovornost;

SC (3.3.5.3)

O: spozna problematiko podprezentiranih diskriminiranih družbenih skupin v filmu in jih na primerih analizira ter tako prepozna meje med doživljanjem sebe in drugega;

SC (3.3.4.2)

I: se spozna s konceptom avtorskih pravic ob filmskem delu in avtorske ideje prepozna kot priložnosti za ustvarjanje vrednosti zase in za druge;

SC (4.3.3.1 | 5.1.1.1)

I: ločuje in na primerih analizira različne načine obravnave odnosa med filmom in realnostjo in jih preizprašuje ter s tem razvija miselno naravnost in ustvarjalnost.

SC (1.3.2.1 | 3.1.4.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » razloži in na primeru iz filma utemelji razsežnost in pomen filmske obravnave družbenih in zgodovinskih problemov;
- » razloži in na primeru iz filma utemelji upodobitve stereotipnih družbenih in spolnih vlog v filmu;
- » pojasni problematiko premajhne zastopanosti žensk v filmski produkciji na primeru lika iz igranega filma ali na primeru filmskega poklica;
- » pojasni problematiko premajhne zastopanosti diskriminiranih družbenih skupin v filmu na primeru ogledanega filma ali filmskega odlomka;
- » razloži koncept avtorskih pravic in predstavi možnosti njihove zlorabe;
- » pojasni pojme verizem, stilizacija, manipulacija, propaganda in jih razloži v kontekstu odnosa med filmom in realnostjo.

TERMINI

- test Bechdelove ◦ verizem ◦ stilizacija ◦ propaganda ◦ manipulacija ◦ avtorska pravica ◦ stereotipi
- predsodki ◦ neenakost ◦ afirmacija ◦ materialna avtorska pravica ◦ moralna avtorska pravica
- kolektivnost ◦ marginalizacija

SPREJEMANJE FILMA

OBVEZNO

OPIS TEME

Tema obravnava različne procese sprejemanja filma in raziskuje raznovrstne načine izražanja ustvarjalnega in kritičnega premisleka o filmu. Sprejemanja filma zajema doživljanje, dojemanje, razumevanje, interpretiranje in vrednotenje. Filmsko delo pogosto ne sporoča le tega, kar je avtor hotel povedati, ampak tudi marsikaj, česar se ustvarjalec morda niti ni zavedal. Zato so gledalci ključni pri oblikovanju pomena filma, saj sprejemanje ter interpretiranje pogojujejo njihova lastna prepričanja in želje. To pomeni, da je ogled filma lahko aktivno ter ustvarjalno dejanje.

Tema se ukvarja tudi z razliko med telesnim odzivanjem in razumskim sprejemanjem ter z vprašanji ozaveščanja lastnega doživljanja ob ogledu filma in načini vzpostavljanja odnosa z drugimi. V tem pogledu obravnava vprašanja okulocentrizma in haptičnega doživljanja filma. Sodobne teorije v ospredje postavljajo veččutno sprejemanje filma, ki vključuje sinestezijo ter intermodalnost.

Pomemben del filmske kulture predstavlja izražanje oziroma kritični premislek o filmu v govorni, slikovni ali pisni obliki; tudi s pomočjo izdelave filmskih plakatov, napovednikov ali video esejev. Za izražanje spoznanj o filmu je ključno poznavanje različnih vrst besedil o filmu ter njihovih značilnosti (pristranskost, subjektivnost ...).

Proces sprejemanja filma se odraža sprebiranjem filmskih recenzij in kritik ter prepoznavanjem njihove vloge v sistemu filmske industrije. Interpretacija filmskih del se lahko osredotoča na vsebinska ali formalna določila, celovitejša interpretacija pa zajema njuno kombinacijo. Pozorna obravnava filma predvideva aktivni ogled in poglobljen razmislek. Analitični pristopi k filmu lahko zajemajo estetsko, formalno, strukturno, slogovno, tematsko, pripovedno, slikovno, žanrsko, verifikacijsko ali zgodovinsko analizo. V tematski sklop sodi tudi obravnava pojma in zgodovine cinefilije (tj. fenomen filmskih kinoklubov, festivalov, revij), ki predstavlja pomemben sestavni del filmske kulture.

CILJI

Dijak:

○: raziskuje (lastno) aktivno vlogo gledalca pri sprejemanju filma in različne procese sprejemanja filma (doživljanje, razumevanje, interpretiranje in vrednotenje filmskega dela) ter ob tem prepozna lastna doživetja in se vživlja v izkušnjo drugega;

SC (1.3.1.1)

○: svoje doživljanje raziskuje s kritičnim premislekom in se izrazi v ustni, pisni ali vizualni (plakadni ali filmski) obliki ter s tem razvija zmožnost izražanja v različnih besedilnih vrstah (referat, plakat, povzetek, opis, pogovor itd.);

SC (1.1.1.1)

○: spoznava različne vrste obravnave in interpretacije filmskih del ter se z eno preizkusi v esejski obliki, s čimer razvija kritično presojo;

SC (2.2.2.1)

○: na osnovi izbrane metodologije (formalne, vsebinske, pripovedne) analizira filmsko delo, ob tem si zastavlja etična in moralna vprašanja ter razvija občutljivost in sposobnost, da o njih razmišlja skupaj z drugimi;

○: išče informacije o filmu v digitalnih okoljih in se seznani z vlogo filmske kritike v sistemu filmske industrije;

SC (4.1.1.1)

○: se seznani z cinefilijo in jo raziskuje v svojem okolju ter preučuje njen zgodovinski in kulturni kontekst;

SC (1.3.2.1)

○: raziskuje veččutno sprejemanje filma in se zaveda razlik med telesnim in razumskim sprejemanjem filma ter tako ozavešča lastno doživljanje.

SC (3.3.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » v govorni razpravi ali pisno zna pojasniti (lastno) aktivno vlogo gledalca pri sprejemanju filma ter zna opredeliti različne procese sprejemanja filma: doživljanje, razumevanje, interpretiranje in vrednotenje filmskega dela;
- » zna pojasniti svoje doživljanje filma. O filmu se zna izražati v govorni, pisni, slikovni ali filmski obliki;
- » pozna osnovne značilnosti promocijskega in najavnega besedila, filmske recenzije, filmske kritike in teoretskega teksta. Pozna vlogo filmske kritike v sistemu filmske industrije;
- » izkaže poznavanje različnih metod analize filma in sposobnost analize filmskega dela. Izkaže poznavanje različnih vrst obravnave in interpretacije filmskih del. Film zna interpretirati v esejski obliki;
- » prepozna različne pojave cinefilije in zna pojasniti njene glavne značilnosti in izpostaviti njeno vlogo v zgodovini filma;
- » je sposoben kritičnega premisleka o filmu. Zna napisati filmsko recenzijo in filmsko kritiko, ki jo smiselno zasnuje in napiše na podlagi opravljene analize filma.

TERMINI

- filmska kritika ◦ filmska recenzija ◦ kinoklub ◦ cinefilija ◦ estetska analiza ◦ tekstualna analiza ◦ tematska analiza ◦ pripovedna analiza ◦ slikovna analiza ◦ verifikacijska analiza ◦ stilistična analiza ◦ zgodovinska analiza ◦ veččutno sprejemanje filma ◦ sinestezija ◦ okulocentrizem ◦ formalna analiza ◦ strukturna analiza ◦ žanrska analiza

SODOBNA FILMSKA PRODUKCIJA IN DISTRIBUCIJA

OBVEZNO

OPIS TEME

Področje sodobne filmske produkcije in distribucije se zaradi razvoja digitalne tehnologije, sprememb v navadah gledalcev ter vzpona digitalnih pretočnih platform naglo razvija. Spremembe intenzivno vplivajo na preoblikovanja načinov distribucije, predvajanja, trženja in recepcije filmskih vsebin.

Nagel razvoj digitalne tehnologije je filmsko produkcijo občutno pocenil. Tehnološki razvoj kamer omogoča izjemno kakovost slike, razvoj v snemanju in obdelavi zvoka pripomore k naprednejši manipulaciji zvočnih elementov med samo produkcijo in postprodukcijo, razvoj računalniško generiranih podob (SGI) pa razširja ustvarjalne možnosti filmske produkcije.

Distribucijski model se nenehno razvija, predvsem zaradi nastanka novih recepcijskih pretočnih platform, ki ponujajo alternativen ogled filma in nadgrajujejo možnosti njegovega omejenega distribuiranja v kinodvoranah. Prav tako je razvoj platform vplival na razmah TV-serij, ki pogosto dosegajo kakovostno raven filmskih del.

Pomembno vlogo pri oblikovanju sodobne distribucije imajo filmski festivali, katerih primarna naloga je vzpostavljanje ustreznega okolja za prikazovanje novih del ter spodbujanje razprave in splošnega razvoja filma kot umetniške panoge. Za veliko mladih filmskih ustvarjalcev so festivali ključen korak na poti do predstavljanja in prepoznavanja njihovih del. Festivali, namenjeni neodvisni filmski produkciji, so ključne platforme za zagotavljanje nadaljnjih projektov ter njihovo distribucijo.

Z razvojem svetovnega filma se oblikuje globalna filmska kultura. Njen značilni del s preboji mladih nacionalnih kinematografij (danska, irska, belgijska, mehiška, filipinska, tajska, korejska) ter vedno novih filmskih gibanj oziroma šol (francoski novi realizem, berlinska šola, romunski ter grški novi val, ameriški neorealizem ...).

CILJI

Dijak:

O: spoznava, analizira in vrednoti različne spremembe na področju filmske produkcije in distribucije ter oblikuje vizijo prihodnosti filma;

SC (5.1.3.1)

O: vrednoti, razčlenjuje in interpretira status filma ob pojavu novih tehnologij in se sporazumeva z uporabo različnih digitalnih tehnologij;

SC (4.2.1.1)

O: ustvarja znanje o razsežnostih in pomenu filmskih festivalov za recepcijo in distribucijo filmov. Sodelovanje na filmskem festivalu prepozna kot izziv in priložnost za ustvarjanje vrednosti zase in za druge;

SC (5.1.1.1)

I: se spoznava z mladimi nacionalnimi kinematografijami in presoja njihov pomen ter vpliv na nacionalni ravni;

I: se spoznava s sodobnim svetovnim filmom in presoja njegov pomen ter vpliv na globalni ravni;

SC (2.2.1.2)

I: z obiskom filmskega festivala prepoznava avtentične probleme kot priložnosti za ustvarjanje vrednosti zase in za druge.

SC (5.1.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

razloži povezavo med razvojem novih tehnologij in spremembami v razvoju filma;

zna opredeliti in pojasniti vlogo filmskih festivalov za recepcijo in distribucijo filmov. Sposoben je opisati gospodarski pomen festivalskega krogotoka za sodobno neodvisno filmsko produkcijo in umetniški ter avtorski film;

zna na primeru razložiti nastajanje sodobnega svetovnega filma in je sposoben kritično razmišljati o njegovem pomenu ter vplivu v globalnem svetu;

na primeru ene nacionalne kinematografije razloži in kritično osvetli pomen preboja mladih nacionalnih kinematografij;

razloži vpliv tehnoloških sprememb na razvoj filma in se do njih kritično opredeli;

ob ogledu starejšega in novejšega filma primerja kakovost slike in druge tehnične lastnosti.

TERMINI

- recepcijske platforme ◦ filmski festivali ◦ festivalski krogotok ◦ računalniško generirane podobe (SGI)
- nacionalna kinematografija ◦ neodvisna produkcija ◦ danski film ◦ irski film ◦ belgijski film ◦ mehiški film
- filipinski film ◦ tajski film ◦ korejski film ◦ francoski novi realizem ◦ berlinska šola ◦ romunski novi val
- grški novi realizem ◦ ameriški neorealizem ◦ TV-serije

VIRI IN LITERATURA PO POGLAVJIH

ANTIČNO GLEDALIŠČE

Aeschylus. (2020). *Peržani; Vklenjeni Prometej*. Spremn beseda Kajetan Gantar. Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Aristotel. (1982). *Poetika*. Cankarjeva založba.

Euripides. (2000). *Medeja; Ifigenija pri Tavrijcih*. Mladinska knjiga.

Plavt. (2009). *Dvojčka*. Prevod in opombe Jera Ivanc, uvodna razlaga Marko Marinčič in Jera Ivanc. Zbirka Klasje. DZS.

Slapšak, S. (2011). *Mikra Theatrika*. MGL.

Sofokles. (1959). *Kralj Oidipus*. Mladinska knjiga.

SREDNJEVEŠKO GLEDALIŠČE

Burka o jezičnem dohtarju. (2004). Spremn razlago napisal Miha Pintarič. DZS.

Kuret, N. (1986). *Duhovna drama*. DZS.

Romuald (1987). *Škofjeloški pasijon*. Mladinska knjiga.

RENEŠANČNO GLEDALIŠČE

Greenblatt, S. (2016). *Will in svet. Kako je Shakespeare postal Shakespeare*. Beletrina.

Kos, J. (2005): *Pregled svetovne književnosti*. DZS.

Kott, J. (1964). *Eseji o Shakespearju*. DZS.

Potrč, A. (2020). *Hamlet: biti ali ne biti v stripu*. Slovenski gledališki inštitut.

Poniž, D. (1994). *Kratka zgodovina evropske in ameriške dramatike: od antike do postmodernizma*. Mihelač.

KLASICISTIČNO IN ROMANTIČNO GLEDALIŠČE

Corneille, P. (1990). *Odrska utvara*. V: *Odrska utvara, Cid*. Mladinska knjiga.

Dolar, M. (2019). *Videz in stvar sama (Molière: Tartuffe)*. V *Uprizarjanje konceptov*, Maska.

Koloini, D. (2021). *Slabo poznate naših src tančine: ženske v Molièrovih komedijah*, Literarno-umetniško društvo Literatura.

Poniž, D. (1994). *Kratka zgodovina evropske in ameriške dramatike: od antike do postmodernizma*, Mihelač.

Zupančič, M. (1996). *Teoretske osnove meščanske drame v 18. stoletju: Lillo, Diderot, Lessing*. Študentska organizacija Univerze v Ljubljani.

Film *Le roi danse* (2000), režija: Gerard Corbiau.

ZAČETKI SLOVENSKEGA GLEDALIŠČA

Dolar, M. (2009). Prilika o gospodarju in služabniku (O Linhartvem Matičku). V *Uprizarjanje konceptov*. Maska, 129–151.

Koblar, F. (1973). *Slovenska dramatika I*. Slovenska matica.

Koruza, J. (1997). *Slovenska dramatika od začetkov do sodobnosti*. Mihelač.

Kos, J. (1987). *Primerjalna zgodovina slovenske književnosti*. DZS.

Škerlj, S. (1967). *O jezuitskem gledališču v Ljubljani*. Dokumenti SGM 10. Slovenski gledališki muzej.

Toporišič, T. (2024): Stritar in njegova "slovenska dramaturgija". V *Od Svetinove Metke do Visoške kronike: znanstvene razprave ob stoletnici smrti Josipa Stritarja in Ivana Tavčarja*, 63–72, SAZU.

Vear, Š. (1998): *Slovenska gledališka pot*. DZS.

GLEDALIŠČE IN DRAMATIKA V ČASU REALIZMA, NATURALIZMA IN SIMBOLIZMA

Kralj, L. (1999). Maeterlinckov model moderne drame. Simbolistična dramska tehnika. V *Primerjalna književnost*, 22(2), 13-33.

Poniž, D. (1994). *Kratka zgodovina evropske in ameriške dramatike: od antike do postmodernizma*. Mihelač.

Stanislavski, K. S. (1977, 1982). *Sistem 1. Sistem 2. Sistem 3*. MGL.

DRAMATIKA IVANA CANKARJA

Korun, M. (1997). *Režiser in Cankar*. Knjižnica MGL.

Kos, J. (2001). *Primerjalna zgodovina slovenske literature*, Mladinska knjiga.

Kozak, P. (1980). *Temeljni konflikti Cankarjevih dram*. Cankarjeva založba.

Milohnič, A. (2022). *40 let sem delal. Dramatizacije in priredbe Cankarjevega Hlapca Jerneja*. Slogi.

Pezdirc Bartol, M., Harlamov, A., Novak Popov, I., Čeh Steger, J., Zupan Sosič, A. (2018). *Ivan Cankar: Literarni revolucionar*. Cankarjeva založba.

Toporišič, T. (2023). *Dramske pisave stoletja, Od Ivana Cankarja do Simone Semenič in naprej*. LUD Literatura.

GLEDALIŠČE IN DRAMATIKA V 20. STOLETJU

- Artaud, A. (1994). *Gledališče in njegov dvojnik*. MGL.
- Brecht, B. (1987). *Umetnikova pot*. Cankarjeva založba.
- Dhomme, S. (1969). *Moderno gledališče v zadnjih sto letih*. DZS.
- Fisher-Lichte, E. (2008). *Estetika performativnega*. Študentska založba.
- Grotowski, J. (1973). *Revno gledališče*. MGL.
- Jarry, A., Horjak, C. (2022). *Kralj Ubu ali Poljaki*. Slovenski gledališki inštitut.
- Kralj, L. (2001). Posebni status ameriške drame v 20. stoletju. V L. Kralj in Z. Duša (ur.), *Ameriška drama dvajsetega stoletja* (str. 719–756). Založba Karantanija.
- Kralj, L. (2003). Sinteze – kratke drame italijanskega futurizma. V A. Šteger in M. Krajnc (ur.), *Dramatikon 4*. Študentska založba.
- Lukan, B. (1998). *Dramaturške figure - Eseji o današnjem gledališču*. Maska.
- Sušec Michieli, B., Lukan, B., Šorli, M. (ur.). *Dinamika sprememb v slovenskem gledališču 20. stoletja*. Maska.
- Toporišič, T. (2004). *Med zapeljevanjem in sumničavostjo: razmerje med tekstom in uprizoritvijo v slovenskem gledališču druge polovice 20. stoletja*. Maska.
- Toporišič, T. (2007). *Ranljivo telo teksta in odra: kriza dramskega avtorja v gledališču osemdesetih in devetdesetih let dvajsetega stoletja*. MGL. (Izbrana poglavja: Brecht in epsko gledališče; Ionesco in dramatika absurda; Beckett in konec moderne drame; Heiner Müller in poetika fragmentarnega; Kruto gledališče Sarah Kane).
- Toporišič, T. (2021). *Nevarna razmerja dramatike in gledališča XX. in XXI. stoletja*. Znanstvena založba Filozofske fakultete.

GLEDALIŠČE V NOvem TISOČLETJU

- Fisher-Lichte, E. (2008). *Estetika performativnega*. Študentska založba.
- Lehmann, H. T. (2003). *Postdramsko gledališče*. Maska.
- Lukan, B. (2023). *Tretja predstava: eseji o drami, gledališču, plesu in drugih abstrakcijah*. MGL.
- Milohnić, A. (2009). *Teorije sodobnega gledališča in performansa*. Maska.
- Orel, B. (2023). *Prekinitve s tradicijo v slovenskih uprizoritvenih umetnostih 1966–2006*. Založba Univerze v Ljubljani.
- Pogorevc, P., Toporišič, T. (ur.). (2008, 2021). *Drama, tekst, pisava 1 in 2*. MGL.
- Toporišič, T. (2021). *Nevarna razmerja dramatike in gledališča XX. in XXI. stoletja*. Znanstvena založba Filozofske fakultete.

REFLEKSIJA IN ANALIZA GLEDALIŠKIH UPRIZORITEV

Kunst, B., Pogorevc, P. (ur.). (2006). *Sodobne scenske umetnosti*. Maska.

Lehmann, H. T. (2003). *Postdramsko gledališče*. Maska.

Lukan, B. (1996). *Gledališki pojmovnik za mlade*. Aristej.

Lukan, B. (2000, 2003, 2005, 2011). *Iščemo gledališče: delovni zvezek za izbirni predmet gledališki klub za 7., 8. in 9. razred devetletne osnovne šole*. Aristej.

Orel, B., Šorli, M., Troha, G. (ur.). (2013). *Hibridni prostori umetnosti*. Maska.

Toporišič, T. (2018). *Medmedijsko in medkulturno nomadstvo*, Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Troha, G. (2015). *Ujetniki svobode: slovenska dramatika in družba med letoma 1943 in 1990*. Aristej.

SPLOŠNA DOLOČILA FILMA

Chion, M. (2000). *Glasba v filmu*. Slovenska kinoteka.

Cook, P. (ur.). (2007). *Knjiga o filmu: tretja izdaja*. UMco, Slovenska kinoteka.

Elsaesser, T., Hagener, M. (2015). *Teorija filma: uvod skozi čute*. Slovenska kinoteka.

Jovanović, J. (2008). *Uvod v filmsko mišljenje*. UMco.

Kavčič, B., Vrdlovec, Z. (1999). *Filmski leksikon*. Modrijan.

Krajnc, M. (2012). *Osnove filmske ustvarjalnosti: izobraževalno gradivo za srednje šole*. Slovenska kinoteka.

Pelko, S. (2014). *Filmski pojmovnik za mlade*. Aristej.

Thompson, K., Bordwell, D. (2009). *Svetovna zgodovina filma, tretja izdaja*. UMco, Slovenska kinoteka.

Dostop do digitalnih verzij vseh letnikov revije *Ekran* na portalu Digitalna knjižnica Slovenije – dLib.si.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/6y5qj18>

Dovniković, B. B. (2008). *Šola risanega filma*. Društvo za oživljanje zgodbe 2 koluta, Društvo za širjenje filmske kulture Kino!

Krajnc, M., Saksida, K. (ur.). (2016). *Animirajmo! Priročnik za animirani film v vrtcih in šolah*. Zavod RS za šolstvo.

Luksuz produkcija (b. d.) *Spletni priročnik za dokumentariste »Naj se vidi«*.

Kino-integral! (2010). (Posebna številka revije, posvečena eksperimentalnemu filmu). *Kino!* 11/12.

Nedič, L. (2016). *Zapisi o zgodovini filma, kinematografije in muzejski zbirki Slovenske kinoteke: iz Kinotečnika 2000–2004*. Slovenska kinoteka.

Toulet, E. (1996). *Kinematograf: izum stoletja*. DZS.

Piškur, B., Soban, T. (ur.). (2010). *Vse to je film = This is all film: eksperimentalni film v Jugoslaviji 1951-1991 = experimental film in Yugoslavia 1951-1991*. Moderna galerija = Museum of Modern Art.

Popek, S. (ur.). (1999). *Dokumentarni film. 8. mednarodni kolokvij filmske teorije in kritike [tudi] Jesenska filmska šola 1998*. Slovenska kinoteka, revija Ekran.

Reichenberg, M. (2013). *Poslušajmo filme: filmska glasba skozi žanre in druge svetove*. Umco.

Robar-Dorin, F. (2008). *Resničnost in resnica v dokumentarnem filmu: razvoj in dosežki neumišljenega filma v svetu in doma*. Umco, Slovenska kinoteka.

Šprah, A. (2010). *Prizorišče odpora: sodobni dokumentarni film in zagate postdokumentarne kulture*. Društvo za širjenje filmske kulture Kino!

Šprah, A. (2013). *Neuklonljivost vizije: politični dokumentarni film po drugi svetovni vojni*. Slovenska kinoteka.

OSNOVE FILMSKEGA USTVARJANJA

Chion, M. (2000). *Glasba v filmu*. Slovenska kinoteka.

Comolli, J.-L. (2013). *Film proti spektaklu & Tehnika in ideologija*. Društvo za širjenje filmske kulture Kino!

Cook, P. (ur.). (2007). *Knjiga o filmu: tretja izdaja*. UMco, Slovenska kinoteka.

Elsaesser, T., Hagener, M. (2015). *Teorija filma: uvod skozi čute*. Slovenska kinoteka.

Jovanović, J. (2008). *Uvod v filmsko mišljenje*. UMco.

Kavčič, B., Vrdlovec, Z. (1999). *Filmski leksikon*. Modrijan.

Krajnc, M. (2012). *Osnove filmske ustvarjalnosti: izobraževalno gradivo za srednje šole*. Slovenska kinoteka.

Pelko, S. (2014). *Filmski pojmovnik za mlade*. Aristej.

Thompson, K., Bordwell, D. (2009). *Svetovna zgodovina filma: tretja izdaja*. UMco, Slovenska kinoteka.

Dostop do digitalnih verzij vseh letnikov revije *Ekran* na portalu Digitalna knjižnica Slovenije – dLib.si.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/6y5qj18> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/6y5qj18>)

Bosnić, T. (ur.). (2012). *Film v razredu* [Dva medija]. Gimnazija Bežigrad.

Brunej, M. in Žibert, M. (2016). *Video za začetnike 1: Osnove snemanja in montaže*. Založba Primus.

Brunej, M., in Žibert, M. (2017). *Video za začetnike 2: Različni formati videa*. Založba Primus.

Buić, M., in Jerman, B. (ur.). (2024). *Multimedijsko ustvarjanje: priročnik*. Kulturno izobraževalno društvo Pina.

Čok, R. (2014). *Kako ujeti gibljive podobe*. UMco.

Čučkov, Z. (2007). *Osnove filmske in televizijske montaže*. Radio televizija Slovenija.

Figgis, M. (2008). *Kako narediti film z digitalno tehnologijo, priročnik za filmske zanesenjake*. UMco, Slovenska kinoteka.

Grove, E. (2010). *130 projektov za uvod v snemanje filmov*. UMco, Slovenska kinoteka.

Petkovič, B., Zornik, J., Černec, J., in Babić, N. (2014). *Naj se vidi: priročnik za dokumentariste*. Društvo zaveznikov mehkega pristanka – DZMP.

Villain, D. (2000). *Montaža*. Slovenska kinoteka.

Vrdlovec, Z. (ur.). (1987). *Montaža, izbor predavanj z Jesenske filmske šole, 24.–27. novembra 1986*. Revija Ekran.

Vrdlovec, Z. (ur.). (1987). *Lekcija teme*. Državna založba Slovenije.

FILMSKA IZRAZNA SREDSTVA

Bosnić, T. (ur.). (2012). *Film v razredu* [Dva medija]. Gimnazija Bežigrad.

Brunej, M., Žibert, M. (2016). *Video za začetnike 1: Osnove snemanja in montaže*. Založba Primus.

Brunej, M., Žibert, M. (2017). *Video za začetnike 2: Različni formati videa*. Založba Primus.

Buić, M., Jerman, B. (ur.). (2024). *Multimedijsko ustvarjanje: priročnik*. Kulturno izobraževalno društvo Pina.

Chion, M. (2000). *Glasba v filmu*. Slovenska kinoteka.

Čok, R. (2014). *Kako ujeti gibljive podobe*. UMco.

Čučkov, Z. (2007). *Osnove filmske in televizijske montaže*. Radio televizija Slovenija.

Figgis, M. (2008). *Kako narediti film z digitalno tehnologijo: priročnik za filmske zanesenjake*. UMco, Slovenska kinoteka.

Grove, E. (2010). *130 projektov za uvod v snemanje filmov*. UMco, Slovenska kinoteka.

Petkovič, B., Zornik, J., Černec, J., Babić, N. (2014). *Naj se vidi: priročnik za dokumentariste*. Društvo zaveznikov mehkega pristanka – DZMP.

Villain, D. (2000). *Montaža*. Slovenska kinoteka.

Vrdlovec, Z. (ur.). (1987). *Montaža, izbor predavanj z Jesenske filmske šole, 24.–27. novembra 1986*. Revija Ekran.

Vrdlovec, Z. (ur.). (1987). *Lekcija teme*. Državna založba Slovenije.

FILMSKA PRIPOVED

Bonitzer, P. (1985). *Slepo polje*. Studia humanitatis.

Bordwell, D. (2012). *Pripoved v igranem filmu*. Umco, Slovenska kinoteka.

Popek, S. (ur.). (1999). *Dokumentarni film. 8. mednarodni kolokvij filmske teorije in kritike [tudi] Jesenska filmska šola 1998*. Slovenska kinoteka. Revija Ekran.

Robar-Dorin, F. (2008). *Resničnost in resnica v dokumentarnem filmu: razvoj in dosežki neumišljenega filma v svetu in doma*. Umco, Slovenska kinoteka.

Rudolf, M. (2013). *Ko beseda podoba najde: slovenska literatura in film v teoriji in praksi*. UMco, Slovenska kinoteka.

Šprah, A. (2010). *Prizorišče odpora: sodobni dokumentarni film in zagate postdokumentarne kulture*. Društvo za širjenje filmske kulture Kino!

Šprah, A. (2013). *Neuklonljivost vizije: politični dokumentarni film po drugi svetovni vojni*. Slovenska kinoteka.

Vrdlovec, Z. (ur.). (1987). *Lekcija teme*. Državna založba Slovenije.

Zorman, B. (2020). Obraz v velikem planu in pripovedna transparentnost. *Primerjalna književnost*, 43(1), 75–95.

FILMSKA OBDOBJA – NEMI IN ZVOČNI FILM

Šimenc, S., Furlan, S., Mikuž, J., Nedič, L. (1995). *Karol Grossmann*. Slovenski gledališki in filmski muzej.

Kavčič, B., Vrdlovec, Z. (1999). *Filmski leksikon*. Modrijan.

Krajnc, M. (ur.). (2023). *Oktobrska revolucija in zgodnjesovjetski film*. Slovenska kinoteka.

Thompson, K., Bordwell, D. (2009). *Svetovna zgodovina filma: tretja izdaja*. UMco, Slovenska kinoteka.

STUDIJSKI, ZVEZDNIŠKI IN ŽANRSKI SISTEM

Chion, M. (2000). *Glasba v filmu*. Slovenska kinoteka.

Deleuze, G. (2015). *Podoba-gibanje*. Studia humanitatis.

Deleuze, G. (2020). *Podoba-čas*. Studia humanitatis.

Cook, P. (ur.). (2007). *Knjiga o filmu, tretja izdaja*. UMco, Slovenska kinoteka.

Field, S. (2015). *Scenarij: temelji scenarističnega pisanja: korak za korakom od zamisli do zaključenega scenarija*. Umco.

McKee, R. (2008). *Zgodba: substanca, struktura, stil in načela scenarističnega pisanja*. Umco.

Novak, I. in Krečič, J. (ur.). (2013). *Zadeva Lubitsch*. Slovenska kinoteka, Društvo za teoretsko psihoanalizo.

Petrić, V. (1971). *Pregled filmskih zvrsti in žanrov*. Scena.

Štrajn, D. (1989). *Melodrama: žanr sreče in obupa*. Revija Ekran.

Reichenberg, M. (2019). *Filmski žanri. Del 1, Drama, grozljivka, komedija, vestern*. Kulturni center.

Reichenberg, M. (2024). *Filmski žanri. Del 2, Muzikal, znanstvena fantastika, kriminalka, zgodovinski in vojni film*. Kulturni center.

Štefančič, M. jr. (2020). *Če umrem, preden se zbudim: klasično obdobje filma noir: 250 esejev o noči sveta*. Umco.

Thompson, K., Bordwell, D. (2009). *Svetovna zgodovina filma: tretja izdaja*. UMco, Slovenska kinoteka.

Vrdlovec, Z. (ur.). (1989). *Filmska komedija*. Revija Ekran.

FILMSKA GIBANJA

Bazin, A. (2010). *Kaj je film?* Društvo za širjenje filmske kulture Kino!

Levi, P. (2011). *Razpad Jugoslavije na filmu*. Slovenska kinoteka, Društvo za širjenje filmske kulture Kino!

Močnik, V. (2023). *Živojin Pavlovič*. Slovenska kinoteka.

Popek, S. in Šprah, A. (ur.). (2002). *Drugi film "tretjega sveta" . 12. mednarodni kolokvij filmske teorije in kritike [tudi] Jesenska filmska šola 2001*. Slovenska kinoteka. Revija Ekran.

Stanković, P. (2013). *Zgodovina slovenskega celovečernega igranega filma: 1, Slovenski klasični film (1931–1988)*. Fakulteta za družbene vede. Založba FDV.

Stanković, P. (2020). *Zgodovina slovenskega celovečernega igranega filma. 2, Preporod slovenskega filma (1988–2004)*. Fakulteta za družbene vede. Založba FDV.

Šprah, A. (2011). *Vračanje realnosti: novi realizem v sodobnem filmu*. Slovenska kinoteka.

Šprah, A. (ur.). (2012). *Prekletstvo iskanja resnice: filmska ustvarjalnost in teorija Živojina Pavloviča*. Slovenska kinoteka.

Štefančič, M. jr. (2021). *Zadnji film 2.0: vzpon in propad novega Hollywooda: razširjena, dopolnjena, revidirana in obogatena izdaja*. UMco.

Thompson, K., Bordwell, D. (2009). *Svetovna zgodovina filma: tretja izdaja*. UMco, Slovenska kinoteka.

Vrdlovec, Z. (2014). *Zgodovina filma na Slovenskem: 1896–2011*. UMco.

FILM IN DRUŽBA

Bedenik, B. (2016). *Aplikativni vidiki filmske vzgoje pri pouku sociologije v gimnaziji: magistrsko delo*. Univerza v Mariboru. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/siahd77> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/siahd77>)

Feminizem v kinu. (2016). (Tematski blok revije, posvečen feminizmu v filmu). Ekran, 53(4), 32–50. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/f02daa9> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/f02daa9>)

Štempihar, M. (2020). *Eseji iz kritične pedagogike: o solidarnosti in skrbi za obče dobro v neoliberalnem svetu*. Sophia.

SPREJEMANJE FILMA

Banko, A., Šturm, A. (ur.). (2023). *Mi gledamo film, film gleda nas*. Slovenska kinoteka.

Baskar, N., Petek, P. (ur.). (2014). *Fenomenologija filma: tradicije in novi pristopi*. Slovenska kinoteka.

Baskar, N., Nedoh, I., Šturm, A. (ur.). (2021). *Silvan Furlan: človek za film*. Slovenska kinoteka.

Daney, S. (2001). *Filmski spisi*. Slovenska kinoteka.

Dolmark, J. (2012). *Tkanje pogledov*. Slovenska kinoteka.

Jesenšek, M. (2015). *Slovenski film v sliki, glasbi in besedi*. Gimnazija Franca Miklošiča.

Vrdlovec, Z. (ur.). (1988). *40 udarcev: slovenska filmska publicistika o slovenskem in jugoslovanskem filmu v obdobju 1949-1988*. Slovenski gledališki in filmski muzej.

SODOBNA FILMSKA PRODUKCIJA IN DISTRIBUCIJA

Cook, P. (ur.). (2007). *Knjiga o filmu: tretja izdaja*. UMco, Slovenska kinoteka.

Comolli, J.-L. (2013). *Film proti spektaklu & Tehnika in ideologija*. Društvo za širjenje filmske kulture Kino!

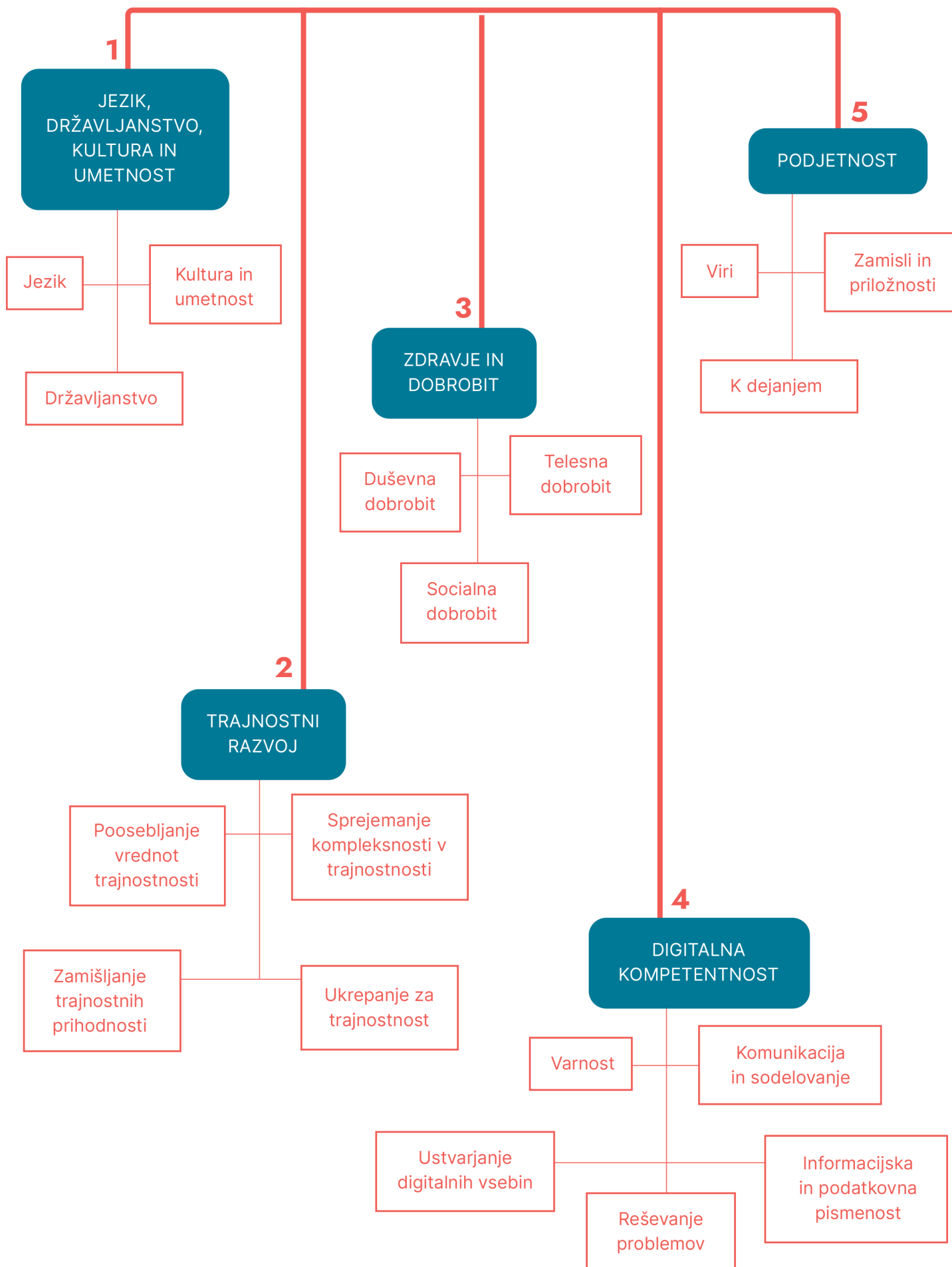
Dostop do digitalnih verzij vseh letnikov revije *Ekran* na portalu Digitalna knjižnica Slovenije – dLib.si.

<https://aplikacija.un.zrss.si/api/link/6v5qj18>

PRILOGE

KLJUČNI CILJI PO PODROČJIH SKUPNIH CILJEV

1 /// JEZIK, DRŽAVLJANSTVO, KULTURA IN UMETNOST

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

1.1 JEZIK

1.1.1 Strokovna besedila	1.1.1.1 Pri posameznih predmetih razvija zmožnost izražanja v različnih besedilnih vrstah (referat, plakat, povzetek, opis, pogovor itd.).
1.1.2 Strokovni jezik	1.1.2.1 Se zaveda, da je učenje vsebine posameznega predmeta hkrati tudi spoznavanje njegove strokovne terminologije; torej učenje jezika na ravni poimenovanj za posamezne pojme in na ravni logičnih povezav. 1.1.2.2 Se izraža z ustrezno terminologijo predmeta in skrbi za ustrezno govorno ter pisno raven svojega strokovnega jezika.
1.1.3 Univerzalni opis jezika kot sistema	(pri vseh predmetih:) 1.1.3.1 Se zaveda podobnosti ter razlik med jeziki in je na to pozoren tudi pri uporabi gradiv v tujih jezikih, pri uporabi prevajalnikov, velikih jezikovnih modelov, avtomatsko prevedenih spletnih strani itd. (pri vseh jezikovnih predmetih:) 1.1.3.2 Se zaveda, da različne jezike lahko opisujemo na podoben način; pri pouku tujih jezikov zato uporablja znanje, pridobljeno pri pouku učnega jezika, in obratno: zna primerjati jezike, ki se jih uči, in razpozna podobnosti ter razlike med njimi.
1.1.4 Razumevanje pomena branja	1.1.4.1 Pri vseh predmetih redno bere, izbira raznolika bralna gradiva, jih razume, poglobljeno analizira in kritično vrednoti.
1.1.5 Jezik in nenasilna komunikacija	1.1.5.1 Razvija lastne sporazumevalne zmožnosti skozi nenasilno komunikacijo.

1.2 DRŽAVLJANSTVO

1.2.1 Poznavanje in privzemanje človekovih pravic ter dolžnosti kot temeljnih vrednot in osnov državljanske etike	1.2.1.1 Pozna, razume in sprejema človekove pravice kot skupni evropski in ustavno določeni okvir skupnih vrednot ter etike. 1.2.1.2 Razume, da so človekove pravice univerzalne in nepogojene, da uveljavljajo vrednote svobode in enakosti. 1.2.1.3 Razume in sprejema, da je obstoj pravic pogojen s spoštovanjem individualne dolžnosti do enake pravice drugega. 1.2.1.4 Razume in sprejema, da je dolžnost do enake pravice drugega dolžnost zaradi dolžnosti (ne le pravica zaradi individualnega interesa). 1.2.1.5 Razume in sprejema človekove pravice in dolžnosti kot osnovno, vsem državljanom skupno etiko (moralo), ki uveljavlja vrednote spoštovanja človekovega dostojanstva, pravičnosti, resnice, zakona, lastnine, nediskriminacije in strpnosti.
1.2.2 Etična refleksija	1.2.2.1 Spozna, da obstajajo moralna vprašanja, pri katerih ni vnaprej danih od vseh sprejetih odgovorov. 1.2.2.2 Razvija občutljivost za moralna vprašanja ter sposobnost, da o njih razmišlja skupaj z drugimi.
1.2.3 Sodelovanje z drugimi v skupnosti in za skupnost	1.2.3.1 Z namenom uresničevanja skupnega dobrega sodeluje z drugimi ter podaja in uresničuje predloge, ki kakovostno spreminjajo skupnosti. 1.2.3.2 Prek lastnega delovanja ozavešča pomen skrbi za demokratično skupnost ter krepi zavedanje o pomenu pripadnosti skupnosti za lastnodobrobit in dobrobit drugih.
1.2.4 Aktivno državljanstvo in politična angažiranost	1.2.4.1 Ob zavedanju pozitivnega pomena politike kot skupnega reševanja izzivov in skrbi za dobrobit vseh, pa tudi iskanja kompromisov in preseganja konfliktov, pozna raznolike oblike demokratičnega političnega angažiranja in se vključuje v politične procese, ki vplivajo na življenja ljudi.
1.2.5 Znanje za kritično mišljenje, za aktivno državljansko držo	1.2.5.1 Uporabi znanja vsakega predmetnega področja za kritično in aktivno državljansko držo.

1.3 KULTURA IN UMETNOST

1.3.1 Sprejemanje, doživljanje in vrednotenje kulture in umetnosti	1.3.1.1 Intuitivno ali zavestno (individualno in v skupini) vzpostavlja odnos do kulture, umetnosti, umetniške izkušnje in procesov ustvarjanja ter ob tem prepozna lastna doživetja in se vživlja v izkušnjo drugega itd.).
1.3.2 Raziskovanje in spoznavanje kulture ter umetnosti	1.3.2.1 Raziskuje in spozna kulturo, umetnost, umetniške zvrsti ter njihova izrazna sredstva v zgodovinskem in kulturnem kontekstu.
1.3.3 Izražanje v umetnosti in z umetnostjo	1.3.3.1 Je radoveden in raziskuje materiale in umetniške jezike, se z njimi izraža, razvija domišljijo ter pogloblja in širi znanje tudi na neumetniških področjih.
1.3.4 Uživanje v ustvarjalnem procesu ter dosežkih kulture in umetnosti	1.3.4.1 Uživa v ustvarjalnosti, se veseli lastnih dosežkov in dosežkov drugih. 1.3.4.2 V varnem, odprtem in spodbudnem učnem okolju svobodno izraža želje in udejanja ustvarjalne ideje.
1.3.5 Živi kulturo in umetnost	1.3.5.1 Živi kulturo in umetnost kot vrednoto v domačem in šolskem okolju ter prispeva k razvoju šole kot kulturnega središča in njenemu povezovanju s kulturnim in z družbenim okoljem.

2 /// TRAJNOSTNI RAZVOJ

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

2.1 POOSEBLJANJE VREDNOT TRAJNOSTNOSTI

2.1.1 Vrednotenje trajnostnosti	2.1.1.1 Kritično oceni povezanost lastnih vrednot in vrednot družbe s trajnostnostjo glede na svoje trenutne zmožnosti ter družbeni položaj.
2.1.2 Podpiranje pravičnosti	2.1.2.1 Pri svojem delovanju upošteva etična načela pravičnosti, enakopravnosti ter sočutja.
2.1.3 Promoviranje narave	2.1.3.1 Odgovoren odnos do naravnih sistemov gradi na razumevanju njihove kompleksnosti in razmerij med naravnimi ter družbenimi sistemi.

2.2 SPREJEMANJE KOMPLEKSNOSTI V TRAJNOSTNOSTI

2.2.1 Sistemsko mišljenje	2.2.1.1 K izbranemu problemu pristopa celostno, pri čemer upošteva povezanost okoljskega, gospodarskega in družbenega vidika. 2.2.1.2 Presoja kratkoročne in dolgoročne vplive delovanja posameznika in družbenih skupin v družbi, družbe na lokalni, regionalni, nacionalni ter globalni ravni.
2.2.2 Kritično mišljenje	2.2.2.1 Kritično presoja informacije, poglede in potrebe o trajnostnem razvoju z vidika naravnega okolja, živih bitij in družbe, pri čemer upošteva različne poglede, pogoje z osebnim, socialnim in kulturnim ozadjem.
2.2.3 Formuliranje problema	2.2.3.1 Pri opredelitvi problema upošteva značilnosti problema – (ne)jasnost, (ne)opredeljenost, (ne)določljivost problema – in lastnosti reševanja – (ne)definirane, (ne)sistemske rešitve – ter vpletenost deležnikov.

2.3 ZAMIŠLJANJE TRAJNOSTNIH PRIHODNOSTI

2.3.1 Pismenost za prihodnost	2.3.1.1 Na podlagi znanja, znanstvenih dognanj in vrednot trajnostnosti razume ter vrednoti možne, verjetne in želene trajnostne prihodnosti (scenarije). 2.3.1.2 Presoja dejanja, ki so potrebna za doseganje želene trajnostne prihodnosti.
2.3.2 Prilagodljivost	2.3.2.1 V prizadevanju za trajnostno prihodnost tvega in se kljub negotovostim prilagaja ter sprejema trajnostne odločitve za svoja dejanja.
2.3.3 Raziskovalno mišljenje	2.3.3.1 Pri načrtovanju in reševanju kompleksnih problemov/-atik trajnostnosti uporablja in povezuje znanja in metode različnih znanstvenih disciplin ter predlaga ustvarjalne in inovativne ideje in rešitve.

2.4 UKREPANJE ZA TRAJNOSTNOST

2.4.1 Politična angažiranost	2.4.1.1 Ob upoštevanju demokratičnih načel kritično vrednoti politike z vidika trajnostnosti ter sodeluje pri oblikovanju trajnostnih politik in prakse na lokalni, regionalni, nacionalni ter globalni ravni.
2.4.2 Kolektivno ukrepanje	2.4.2.1 Pri prizadevanju in ukrepanju za trajnostnost upošteva demokratična načela in aktivno ter angažirano (konstruktivno) sodeluje z drugimi.
2.4.3 Individualna iniciativa	2.4.3.1 Se zaveda lastnega potenciala in odgovornosti za trajnostno delovanje in ukrepanje na individualni, kolektivni ter politični ravni.

3 /// ZDRAVJE IN DOBROBIT

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

3.1 DUŠEVNA DOBROBIT

3.1.1 Samozavedanje	3.1.1.1 Zaznava in prepoznavna lastno doživljanje (telesne občutke, čustva, misli, vrednote, potrebe, želje) ter lastno vedenje. 3.1.1.2 Skozi izkušnje razume povezanost različnih vidikov lastnega doživljanja (telesni občutki, čustva, misli, vrednote, potrebe, želje) v specifičnih situacijah (npr. ob doživljanju uspeha in neuspeha v učnih in socialnih situacijah).
3.1.2 Samouravnavanje	3.1.2.1 Uravnava lastno doživljanje in vedenje (npr. v stresnih učnih in socialnih situacijah). 3.1.2.2 Razvija samozaupanje in samospoštovanje. 3.1.2.3 Se učinkovito spoprijema z negotovostjo in kompleksnostjo. 3.1.2.4 Učinkovito upravlja, organizira čas učenja in prosti čas.
3.1.3 Postavljanje ciljev	3.1.3.1 Prepoznavna lastne interese, lastnosti, močna in šibka področja ter v skladu z njimi načrtuje kratkoročne in dolgoročne cilje (vezane na duševno, telesno, socialno in učno področje). 3.1.3.2 Spremlja doseganje in spreminjanje načrtovanih ciljev. 3.1.3.3 Razvija zavzetost in vztrajnost ter krepi zmožnosti odložitve nagrade.
3.1.4 Prožen način razmišljanja	3.1.4.1 Razvija osebno prožnost, razvojno miselno naravnost, radovednost, optimizem in ustvarjalnost. 3.1.4.2 Učinkovito se spoprijema s problemskimi situacijami, ki zahtevajo proaktivno miselno naravnost.
3.1.5 Odgovornost in avtonomija	3.1.5.1 Krepi odgovornost, avtonomijo in skrbi za osebno integriteto.

3.2 TELESNA DOBROBIT

3.2.1 Gibanje in sedenje	3.2.1.1 Razume pomen vsakodnevnega gibanja za zdravje in dobro počutje. 3.2.1.2 Razvija pozitiven odnos do gibanja. 3.2.1.3 Vključuje se v različne gibalne dejavnosti, tudi tiste, ki razbremenijo naporen vsakdan. 3.2.1.4 Razume škodljivosti dolgotrajnega sedenja, razvija navade za prekinitev in zmanjšanje sedenja.
3.2.2 Prehrana in prehranjevanje	3.2.2.1 Razume pomen uravnotežene prehrane. 3.2.2.2 Razvija navade zdravega prehranjevanja. 3.2.2.3 Oblikuje pozitiven odnos do hrane in prehranjevanja.
3.2.3 Sprostitev in počitek	3.2.3.1 Razume pomen počitka in sprostitve po miselnem ali telesnem naporu. 3.2.3.2 Spozna različne tehnike sproščanja in uporablja tiste, ki mu najbolj koristijo. 3.2.3.3 Razume pomen dobrih spalnih navad za učinkovito telesno in miselno delovanje ter ravnanje.
3.2.4 Varnost	3.2.4.1 Spozna različne zaščitne ukrepe za ohranjanje zdravja. 3.2.4.2 Ravna varno in odgovorno, pri čemer skrbi za ohranjanje zdravja sebe in drugih.
3.2.5 Preventiva pred različnimi oblikami zasvojenosti	3.2.5.1 Usvaja znanje o oblikah in stopnjah zasvojenosti ter o strategijah, kako se jim izogniti oz. jih preprečiti z zdravim življenjskim slogom.

3.3 SOCIALNA DOBROBIT

3.3.1 Socialno zavedanje in zavedanje raznolikosti	3.3.1.1 Ozavešča lastno doživljanje in vedenje v odnosih z drugimi. 3.3.1.2 Zaveda se in prepoznava raznolikosti v ožjem (oddelek, vrstniki, družina) in širšem okolju (šola, lokalna skupnost, družba).
3.3.2 Komunikacijske spretnosti	3.3.2.1 Razvija spretnosti aktivnega poslušanja, asertivne komunikacije, izražanja interesa in skrbi za druge.
3.3.3 Sodelovanje in reševanje konfliktov	3.3.3.1 Konstruktivno sodeluje v različnih vrstah odnosov na različnih področjih. 3.3.3.2 Krepi sodelovalne veščine, spretnosti vzpostavljanja in vzdrževanja kakovostnih odnosov v oddelku, družini, šoli, širši skupnosti, temelječih na spoštljivem in asertivnem komuniciranju ter enakopravnosti.
3.3.4 Empatija	3.3.4.1 Krepi zmožnosti razumevanja in prevzemanja perspektive drugega. 3.3.4.2 Prepoznavna meje med doživljanjem sebe in drugega. 3.3.4.3 Uravnava lastno vedenje v odnosih, upoštevajoč več perspektiv hkrati.
3.3.5 Prosocialno vedenje	3.3.5.1 Krepi prepoznavanje in zavedanje potrebe po nudenju pomoči drugim. 3.3.5.2 Prepoznavna lastne potrebe po pomoči in strategije iskanja pomoči. 3.3.5.3 Krepi družbeno odgovornost.

4 /// DIGITALNA KOMPETENTNOST

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

4.1 INFORMACIJSKA IN PODATKOVNA PISMENOST

4.1.1 Brskanje, iskanje in filtriranje podatkov, informacij ter digitalnih vsebin	4.1.1.1 Izraža informacijske potrebe, išče podatke, informacije in vsebine v digitalnih okoljih ter izboljšuje osebne strategije iskanja.
4.1.2 Vrednotenje podatkov, informacij in digitalnih vsebin	4.1.2.1 Analizira, primerja in kritično vrednoti verodostojnost in zanesljivost podatkov, informacij in digitalnih vsebin.
4.1.3 Upravljanje podatkov, informacij in digitalnih vsebin	4.1.3.1 Podatke zbira, obdeluje, prikazuje in shranjuje na najustreznejša mesta (trdi disk, oblak, USB itd.), tako da jih zna kasneje tudi najti.

4.2 KOMUNIKACIJA IN SODELOVANJE

4.2.1 Interakcija z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.1.1 Sporazumeva se z uporabo različnih digitalnih tehnologij in razume ustrezna sredstva komunikacije v danih okoliščinah.
4.2.2 Deljenje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.2.1 Deli podatke, informacije in digitalne vsebine z drugimi z uporabo ustreznih digitalnih tehnologij. Deluje v vlogi posrednika in je seznanjen s praksami navajanja virov ter avtorstva.
4.2.3 Državljsko udejstvovanje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.3.1 Išče in uporablja portale za udejstvovanje v družbi. Poišče skupine, ki zastopajo njegove interese, s pomočjo katerih lahko aktivno daje predloge za spremembe.
4.2.4 Sodelovanje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.4.1 Z digitalnimi orodji soustvarja skupno vsebino in se zavzema za krepitev sodelovanja med člani.
4.2.5 Spletni bonton	4.2.5.1 Pri uporabi digitalnih tehnologij in omrežij prilagaja svoje vedenje pričakovanjem ter pravilom, ki veljajo v določeni skupini.
4.2.6 Upravljanje digitalne identitete	4.2.6.1 Ustvari eno ali več digitalnih identitet in z njimi upravlja, skrbi za varovanje lastnega ugleda ter za ravnanje s podatki, ki nastanejo z uporabo številnih digitalnih orodij in storitev v različnih digitalnih okoljih.

4.3 USTVARJANJE DIGITALNIH VSEBIN

4.3.1 Razvoj digitalnih vsebin	4.3.1.1 Ustvarja in ureja digitalne vsebine v različnih formatih.
4.3.2 Umeščanje in poustvarjanje digitalnih vsebin	4.3.2.1 Digitalne vsebine obogati z dodajanjem slik, glasbe, videoposnetkov, vizualnih efektov idr.
4.3.3 Avtorske pravice in licence	4.3.3.1 Pozna licence in avtorske pravice. Spoštuje pravice avtorjev in jih ustrezno citira.
4.3.4 Programiranje	4.3.4.1 Zna ustvariti algoritem za rešitev enostavnega problema. Zna odpraviti preproste napake v programu.

4.4 VARNOST

4.4.1 Varovanje naprav	4.4.1.1 Deluje samozaščitno; svoje naprave zaščiti z ustreznimi gesli, programsko opremo in varnim ravnanjem, jih ne pušča brez nadzora v javnih prostorih idr.
4.4.2 Varovanje osebnih podatkov in zasebnosti	4.4.2.1 Varuje osebne podatke in podatke drugih ter prepoznava zaupanja vredne ponudnike digitalnih storitev.
4.4.3 Varovanje zdravja in dobrobiti	4.4.3.1 Digitalno tehnologijo uporablja uravnoteženo, skrbi za dobro telesno in duševno dobrobit ter se izogiba negativnim vplivom digitalnih medijev.
4.4.4 Varovanje okolja	4.4.4.1 Zaveda se vplivov digitalnih tehnologij in njihove uporabe na okolje.

4.5 REŠEVANJE PROBLEMOV

4.5.1 Reševanje tehničnih težav	4.5.1.1 Prepozna tehnične težave pri delu z napravami ali digitalnimi okolji ter jih rešuje.
4.5.2 Prepoznavanje potreb in opredelitev tehnoloških odzivov	4.5.2.1 Prepoznava in ocenjuje potrebe, izbira ter uporablja digitalna orodja in jih prilagaja lastnim potrebam.
4.5.3 Ustvarjalna uporaba digitalne tehnologije	4.5.3.1 S pomočjo digitalne tehnologije ustvarja rešitve in novosti v postopkih ter izdelkih.
4.5.4 Prepoznavanje vrzeli v digitalnih kompetencah	4.5.4.1 Prepozna vrzeli v svojih digitalnih kompetencah, jih po potrebi izboljšuje in dopolnjuje ter pri tem podpira tudi druge.

5.1 ZAMISLI IN PRILOŽNOSTI

5.1.1 Odkrivanje priložnosti	5.1.1.1 Prepoznavava avtentične izzive kot priložnosti za ustvarjanje vrednost zase in za druge.
5.1.2 Ustvarjalnost in inovativnost	5.1.2.1 Pri reševanju izzivov na ustvarjalen način uporablja znanje in izkušnje za ustvarjanju boljših rešitev. 5.1.2.2 Pripravi nabor možnih rešitev izziva, pri čemer stremi k oblikovanju vrednosti za druge.
5.1.3 Vizija	5.1.3.1 Oblikuje vizijo prihodnosti, ki vključuje odgovore na vprašanja, kaj namerava početi v prihodnosti, kakšen želi postati in kakšno skupnost želi sooblikovati.
5.1.4 Vrednotenje zamisli	5.1.4.1 Vrednoti rešitve ob upoštevanju kriterijev po načelu ustvarjanja dobrobiti za druge in izbere ustrezno rešitev.
5.1.5 Etično in trajnostno razmišljanje	5.1.5.1 Prepozna in ovrednoti vpliv svojih odločitev ter ravnanj na skupnost in okolje.

5.2 VIRI

5.2.1 Samozavedanje in samoučinkovitost	5.2.1.1 Prepozna svoje želje, močna in šibka področja ter zaupa, da lahko pozitivno vpliva na ljudi in situacije.
5.2.2 Motiviranost in vztrajnost	5.2.2.1 Je pozitivno naravnani, samozavesten in osredotočen na proces reševanja izziva. 5.2.2.2 Vztraja pri opravljanju kompleksnejših nalog.
5.2.3 Vključevanje virov	5.2.3.1 Pridobi podatke in sredstva (materialna, nematerialna in digitalna), potrebne za prehod od zamisli k dejanjem, s katerimi odgovorno in učinkovito upravlja, pri čemer upošteva učinkovito izrabo lastnega časa in finančnih sredstev.
5.2.4 Vključevanje človeških virov	5.2.4.1 Spodbuja in motivira druge pri reševanju skupnih nalog. 5.2.4.2 Poišče ustrezno pomoč posameznika (npr. vrstnika, učitelja, strokovnjak itd.) ali strokovne skupnosti. 5.2.4.3 Razvije spretnosti za učinkovito komunikacijo, pogajanje, vodenje, ki so potrebne za doseganje rezultatov.
5.2.5 Finančna pismenost	5.2.5.1 V različnih življenjskih situacijah prepozna in rešuje finančne izzive (viri finančnih sredstev, skrb za denar, poslovanje npr. z banko, zavarovalnico ter drugimi finančnimi institucijami, ocena potrebnih sredstev, tveganj in odločitev o zadolževanju ter naložbi, varčevanju). 5.2.5.2 Sprejema odgovorne finančne odločitve za doseganje blaginje (osebne in za skupnost). 5.2.5.3 Pridobiva ustrezno znanje na področju finančne pismenosti za kakovostno vsakdanje in poklicno življenje.

5.3 K DEJANJEM

5.3.1 Prevzemanje pobude	5.3.1.1 Spodbuja in sodeluje pri reševanju izzivov, pri čemer prevzema individualno in skupinsko odgovornost.
5.3.2 Načrtovanje in upravljanje	5.3.2.1 V procesu reševanja problemov si zastavlja kratkoročne, srednjeročne in dolgoročne cilje, opredeli prednostne naloge in pripravi načrt. 5.3.2.2 Prilagaja se nepredvidenim spremembam.
5.3.3 Obvladovanje negotovosti, dvoumnosti in tveganja	5.3.3.1 Na nepredvidene situacije se odziva s pozitivno naravnanoostjo in ciljem, da jih uspešno razreši. 5.3.3.2 Pri odločitvah primerja in analizira različne informacije, da zmanjša negotovost, dvoumnost in tveganja.
5.3.4 Sodelovanje	5.3.4.1 Sodeluje z različnimi posamezniki ali skupinami. 5.3.4.2 Morebitne spore rešuje na konstruktiven način in po potrebi sklepa kompromise.
5.3.5 Izkusveno učenje	5.3.5.1 Z reševanjem izzivov pridobiva nove izkušnje in jih upošteva pri sprejemanju nadaljnjih odločitev. 5.3.5.2 Presoja uspešnost doseganja zastavljenih ciljev in pri tem prepozna priložnosti za nadaljnje učenje. 5.3.5.3 Prepozna priložnosti za aktivno uporabo pridobljenega znanja v novih situacijah. 5.3.5.4 Povratne informacije uporabi za nadaljnji razvoj podjetnostne kompetence.